

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

आपण्डु वृत्ति

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

भिक्षुणी संघमिता थेरी

वर्ष २८

अंक ७

ने.सं. ११२१सकिमिलापुन्दि

वि.सं २०५७ कार्तिकपूर्णिमा

बु. सं. २५४४

A. D. 2000 Nov.

जातक कथामा भिक्षु आनन्द र बोधिसत्त्वको सम्बन्ध

क्रम सं.	जातक कथा	जातक अंक	बोधिसत्त्व	भिक्षु आनन्द
२१.	इन्द्रिय जातक	४११	सरभङ्ग तापस	वेदेह तापस
२२.	संख जातक	४२९	संख भन्ने ब्राह्मण	उपस्थापक
२३.	कण्हदीप जातक	४३१	कण्हदीपायन तापस	मण्डप्प उपासक
२४.	निग्रोध जातक	४३२	निग्रोध राजा	मुत्तिय कुमार
२५.	बिलारकोसिय जातक	४३७	शक्रदेवेन्द्र	पञ्चसिख देवपुत्र
२६.	जुण्ह जातक	४४२	जुण्ह कुमार	ग्रामाधिपति
२७.	युद्धञ्जय जातक	४४६	युद्धञ्जय कुमार	युधिष्ठिर कुमार
२८.	दसरथ जातक	४४७	राम पण्डित	भरत कुमार
२९.	सालिकेदार जातक	४७६	गिरा राजा	कोसिक ब्राह्मण
३०.	सिवि जातक	४९१	सिवि भन्ने राजा	वैद्य
३१.	शरभङ्ग जातक	५१२	शरभङ्ग आचार्य	अनुशिष्य भन्ने अन्तेवाण
३२.	चुल्लसुतसोम जातक	५१५	सुतसोम राजा	सोमदत्त कुमार
३३.	कुस जातक	५१९	कुस राजा	जयम्पति कुमार
३४.	सोणनन्द जातक	५२०	सोण पण्डित	नन्द पण्डित
३५.	सुधाभोजन जातक	५२३	शक्रदेवेन्द्र	मातली देवपुत्री
३६.	महासुतसोम जातक	५२५	सुतसोम राजा	नन्द ब्राह्मण
३७.	महा जनक जातक	५२७	महाजनक राजा	धनुषवाण निर्माता
३८.	महानारद काश्यप जातक	५३१	नारद भन्ने महाब्रह्मा	राज कुमारीका
३९.	भूरिदत्त जातक	५३२	भूरिदत्त नागराजा	सोमदत्त भन्ने ब्राह्मण
४०.	उम्मादिनि जातक	५३६	सिवि राजा	सुनन्द भन्ने रथाचार्य

"आनन्दभूमि" को नियम

१. 'आनन्दभूमि' आनन्दकुटी विहार गुठीको मासिक मुखपत्र हो । 'आनन्दभूमि' प्रत्येक पूर्णिमामा निस्कन्छ ।
२. यसको वार्षिक शुल्क ६०।- एक प्रति ६।- आजीवन १०००।- जुन महिनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ ।
३. बुद्ध-धर्मसम्बन्धी लेखमात्र यसमा छापिनेछ ।
४. कुनै लेखकद्वारा प्रकट भएको विचारको उत्तरदायी सम्पादकमण्डल हुने छैन ।
५. प्रबन्धसम्बन्धी पत्रव्यवहार र चन्दा व्यवस्थापकको नाममा पठाउनुपर्छ । पत्र व्यवहार गर्दाखेरि आफ्नो ग्राहक संख्या, पूरा नाम ठेगाना राम्रोसित लेखी पठाउनुपर्छ ।
६. पत्रिका नलिने भएको खण्डमा वा आफ्नो ठेगाना हेरफेर गर्नुपरेमा एक महिना अगाडि नै व्यवस्थापकलाई सूचना दिइनुपर्छ ।
७. कुनै पनि रचना प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमा नै रहने छ ।
८. आफ्नो रचना पठाउँदा एकतर्फिमात्र स्पष्ट अक्षरमा लेखिएको हुनुपर्छ ।
९. बौद्ध गतिविधिसम्बन्धी समाचार पठाउँदा छोटो, उपलब्धिपूर्ण कुरामात्र उल्लेख गरी पठाउनहन अनरोध छ । प्रत्येक औसीपछि पठाइएको समाचार पछिल्लो अंकमा मात्र राख्न सकिनेछ ।

आनन्दभूमि

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

सम्पादन सल्लाहकार
भिक्षु कुमार काश्यप
सुवर्ण शाक्य

सम्पादक/कम्प्यूटर सेटिङ्ग
भिक्षु पञ्जामूर्ति

सहयोगी

श्रा. प्रज्ञारत्न

व्यवस्थापक

भिक्षु धर्ममूर्ति

व्यवस्थापन सहयोगी

श्रा. शासनरतन

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

स्वयम्भू

फोन: नं. २७९४२०

कार्यालय

आनन्दकुटी विहार

स्वयम्भू, काठमाडौं

पोष्टबक्स नं. ३००७

फोन नं. २७९४२०

वर्ष २८ - अङ्क ७ - बु. सं. २५४४ - कार्तिकपूर्णिमा

निदासीली सभासीली - अनुद्घाता च यो नरो ।
अलसो कोधपञ्जाणो - तं पराभवतो मुखं ॥

जो निद्रालु हुनेछ । धेरैसंग सम्पर्क राख्ने हुनेछ ।
उद्योगहीन हुनेछ, अल्छी तथा क्रोधि हुनेछ । त्यो
उसको पतनको (अवनतिको) कारक बन्नेछ ।

वार्षिक शुल्क रु. ६०।-

आजीवन शुल्क रु. १,०००।-

एक प्रतिको रु. ६।-

वी. एस्. प्रिण्टिङ्ग प्रेस, लगन दलाछि, काठमाडौं, फोन नं. २६९०८४

सम्पादकीय

बुद्ध जन्मभूमि नेपालको लुम्बिनीको समूचित विकास भनेको विश्वकै निम्ति गर्वको कुरा हो र आज यो अत्यावश्यक छ र भोलि पनि त्यतिकै महत्त्वको विषय हुनेछ । किनभने बुद्ध महामानव हुनुहुन्छ, वहाँ सर्वव्यापी हुनुहुन्थ्यो, सर्वत्र वहाँको मैत्री करुणा छाडिरहेको छ । यद्यपि आजको विश्वभरि सर्वत्र भद्रगोल स्थितिमा छ । 'म' 'मेरो' को सीमित घेराबन्दीभित्र अल्प्सिएर विश्व यत्ति साँघुरिदै गैरहेको छ कि "समस्तिगत एवं सामूहिक तथा बहुजनको हितनिम्ति" भन्ने शब्दहरू विश्व-शब्दकोषमा मात्रै सीमित हुन थालिसकेको छ ।

यस्तै सन्दर्भमा आज मानव मात्रको पवित्र तीर्थस्थल लुम्बिनीग्राम जहाँ महामायादेवीको कोखबाट बोधिसत्त्व सिद्धार्थको जन्म भयो र पछि बुद्ध हुनुभयो, त्यसै कारणले आज लुम्बिनीग्राम विश्वको मानसपटलको केन्द्रविन्दु हुनगैरहेको छ र आआफ्नो श्रद्धा, विश्वास एवं दानपारमिताद्वारा युक्त हुनको लागि होस् वा बुद्ध जन्मभूमिको निम्ति गर्नुपर्ने दायित्व सम्झेरै होस् विश्वका धेरै राष्ट्रहरूले त्यहाँको विकास, संरक्षण, सम्बर्धनको निम्ति सहयोग जुटाइरहेका छन् ।

विश्व जनसमुदायको आस्थाको केन्द्र रहेको आजको लुम्बिनीग्रामको विकासको निम्ति बनाई राखिएको एक समिति हो लुम्बिनी विकास कोष । जसमा पटक पटक राजनैतिक भर्तिकेन्द्रको रूपमा प्रयोग गरिन्थ्यो र केही गर्न नभ्याइकनै राजनैतिक परिवर्तनका साथै कोषमा पनि हेरफेर हुनेगर्थ्यो । विगतमा जे जस्ता तीतामीठा घटनाहरू घटे पनि वर्तमान लुम्बिनी विकास कोषमा धर्मोदय सभाको प्रतिनिधित्व हुनेगरी केही पदाधिकारी एवं सल्लाहकारमा मनोनयन भएको छ जुन केही मात्रामा भए पनि सन्तोषको कुरा मान्नुपर्दछ र आशा गर्न सकिने लक्षणहरू देखा परेको आभास लिन सकिन्छ कि अब भने लुम्बिनीको समूचित विकास कार्यमा तीव्रता आउनेछ र विश्वको अगाडि लुम्बिनीले आफ्नो विशेष पहिचानको अमित छाप पार्न सकिनेछ ।

महिन्द्र थेर तथा संघमित्रा थेरी

संघमित्रा

संघमित्रा (=संघमित्रा)- यिनी चाहिं अशोक राजाकी छोरी हुन् ।

बिन्दुसार राजाले अशोक राजकुमारलाई उपराजपदमा राखी अवन्तीको उज्जैन नगरमा पठाएका थिए । त्यस बखत उनी उज्जैन नगरमा पुगनुभन्दा अघि वेदिसगिरि नगरमा पुग्दा वेदिस सेठको घरमा बास बस्दा उनले वेदिस सेठकी छोरीलाई राखेका थिए । यिनको तरफबाट महेन्द्र जन्मेको थियो र दुईवर्ष पछि संघमित्रा (=संघमित्रा) जन्मेकी थिइन् । (महा. वं. टी- १३, गा. नं. १०-११; सम. पा. I. पृ. ६१; बाहिरनिदानकथा)

वेदिस सेठकी छोरीको नाम 'देवी' थियो । 'वेदिसमहादेवी' पनि भन्दछन् । यी कुमारी विडूडभको आक्रमणबाट भागेर गएको एक शाक्य कुलकी कन्या थिइन् भनी D.P.P.I.पृ.२१७ मा डा. मललसेकरले उल्लेख गरेका छन् । उनको सुमन भन्ने छोरा पनि छन् जो ७ वर्षको उमेरमा श्रामणेरे भएका थिए भनी डा. मललसेकरले आफनो D.P.P.II.पृ.१२४१ मा उल्लेख गरेका छन् ।

यदि उक्त कुरा ठीक हो भने संघमित्राको विवाह ११ वर्षको उमेरमा भएको हुनुपर्छ । किनभने संघमित्रा प्रव्रजित हुँदा उनको उमेर १८ वर्षको थियो भनी सम.पा. I. पृ.४५ र महा.वं.टी-५ गा. नं.२०४ मा उल्लेख भएका छन् । उनका पति अशोक राजाका भाञ्जा अरिगब्रह्मा थिए । यिनीहरूका सुमन भन्ने एक पुत्र थियो । (सम.पा. I. पृ.४८; बाहिरनिदानकथा; महा.वं. टी-५ गा. नं. १६९-७०)

दिवंगत आचार्य भिक्षु अमृतानन्द

संघमित्राको प्रव्रज्या महेन्द्र संगसंगै भएको थियो । दुबै जना अरहन्त पनि भएका थिए । (सम. पा. I. पृ. ४४-४५; बाहिरनिदानकथा; महा.वं. टी-५ गा. नं. २०३-०४) यस बारे अरू कुरा 'सम्राट् अशोक' भन्ने पुस्तिकाको पृ.१२-१३ मा हेर्नु होला ।

संघमित्राको उपाध्याय धम्मपालि थेरी थिइन् र आचार्य आयुपालि थेरी थिइन् । त्यसबखत संघमित्राको आयु १८ वर्षको थियो । त्यस बखत अशोकको अभिषेकको छैठौं वर्ष थियो । (सम. पा. I. पृ. ४५; बाहिरनिदानकथा; महा. वं. टी - ५, गा. नं. २०४-०९) त्यसबखत संघमित्राका पति अरिगब्रह्मा अशोक राजाका सहे भाई तिस्स (=तिष्य) राजकुमारसंगै प्रव्रजित भइसकेका थिए । त्यसबखत अशोकको अभिषेकको चौथो वर्ष थियो । (महा.वं. टी-५, गा. नं. १६९-७१; सम. पा. I. पृ. ४८)

तृतीय संगायनापछि धर्मप्रचारको लागि महेन्द्र स्थविरलाई लंका पठाइएको थियो । वहाँ लंकामा गई त्यहाँका राजा देवानपियतिस्स (=देवानप्रियतिष्य) लाई बुद्धधर्ममा दिक्षित गर्नुभयो । बुद्धधर्म प्रति प्रसन्न भई देवानपियतिस्स राजाका दाजु अभय राजकुमार प्रव्रजित भए । यो देखेर उनकी पत्नी अनुलादेवी रानी पनि प्रव्रजित हुन चाहिन् । तर महेन्द्र स्थविरले "आइमाई जातिलाई हामी प्रव्रजित गर्न सक्दैनौं, हामी बहिनी संघमित्रालाई लिन पठाउनुपर्छ" भनी जब राजालाई भन्नुभयो तब राजाले महाअरिठ्ठ भन्ने मंत्रीलाई पाटलीपुत्र गई अशोक राजासंग संघमित्रालाई लंका पठाइदिनु भन्ने सन्देश पठाए । साथै बोधिवृक्षको शाखा पनि पठाउने अनुरोध गरे । अशोक राजाले आफनी छोरी संघमित्राको हातमा

दिव्यावदानको पाशुप्रदानावदान - २६ पृ.२३४ मा चाहिं तक्षशिलामा पठाएको कुरा उल्लेख भएको छ । आनन्दभूमि

महा. वं. टी-१४, गा.नं. ५६ ले चाहिं राजाको भाई महानागकी भार्या भनी उल्लेख गरेका छ ।

बोधिवृक्षको दक्षिण-शाखा पनि दिएर पठाए । (हेर्नु दीप. वं-१८, गा. नं. १२-१३ मा यसरी उल्लेख
माथि पृ. २१-२३मा) भएको छ -

सम. पा. I. पृ. ८१-८२: बाहिरनिदानकथा र
महा. वं. टी-१८, गा. नं. ४०-५२ मा उल्लेख
भएअनुसार बोधिवृक्षको शाखा यसरी पठाए -

सन्देश सुनेर अशोक राजा खुशी भई
पाटलीपुत्रबाट बुद्धगया गई "यदि लंकामा
बोधिवृक्षको शाखा स्थापना गर्नुपर्ने हो भने; यदि म
बुद्धधर्ममा निश्चल छु भने, महाबोधिको दाहिने
शाखा स्वयं यो सुवर्णको खरखण्डामा खसोस्"
भनी सत्यकृया गरे । सत्यकृयाको साथ साथै
बोधिवृक्षको शाखा सुगन्धित माटो राखेको ठूलो
सुनको खरखण्डामा खस्यो । यो शाखा १० हात
लामो र अरू चार चार हातका पाँच महाशाखाहरू
पनि थिए । स्याना स्याना शाखा त धेरै थिए । यो
प्रातिहार्य देखेर राजा सारै खुशी भए । यति मात्र
होइन सो शाखाबाट सैर्यौं जराहरू उम्री खरखण्डामा
बस्यो । बुद्धगयामा बसी, राजाले सातदिनसम्म
बोधिशाखाको पूजा पनि गरे । (सम. पा. I. पृ. ८३:
बाहिरनिदानकथा; महा. वं. टी-१८, गा. नं. ५५)

त्यसपछि मंसीर महिनाको प्रतिपदाको
दिनमा बोधिवृक्षको शाखा डुंगामा राखी
संघमित्रालाई बिदाइ गरे । बिदाइ गर्दा अशोक
राजा घांटीसम्म पानी आउञ्जेल नदीभिन्न पसी
बसेका थिए । बोधिवृक्ष शाखाको हेरचाह गर्नको
निमित्त १८ जना राजकुलका, ८ जना अमात्यहरू,
ब्राह्मण कुलका ८ जना, ८ गृहस्थी परिवारहरू, ८
जना गाठालाहरू, ८ जना सेवकहरू, कलिंग
कुलका ८ जना, पानी छर्नको लागि ८ वटा सुवर्ण
घडाहरू र ८ वटा रत्नमय घडाहरू पनि पठाए ।
(सम. पा. I. पृ. ८४: बाहिरनिदानकथा; महा. वं.
टी-१९, गा. नं. १-१०)

महा. वं. टी-१९ गा. नं. ५ अनुसार संघमित्रा
स्थविराका साथ ११ जना अरू भिक्षुणीहरू पनि
गएका थिए । ती ११ जना भिक्षुणीहरूका नाम
नजिक राखे । सबैले हेर्दा हेर्दै त्यसबाट चार

"(१) उत्तरा, (२) विचक्खणा, (३) हेमा
(४) मसारगल्ल, (५) अग्गिमित्ता, (६) दासिका
(७) फेग्गु, (८) पब्बता, (९) मत्ता, (१०) मल्ला र
(११) धम्मदासि ।"

अनि उता देवानंपियतिसस राजाले टाढैबाट
डुंगा आइरहेको देखेर राजा घांटीसम्म पानी
आउने ठाउँमा गई बोधिशाखा र संघमित्रा
स्थविरासहित डुंगामा आएका सबैको स्वागत गरी
उनीहरूलाई जम्बुकोलपट्टन भन्ने ठाउँमा ओराले ।
समुद्रको किनारमा नै राजाले तीनदिनसम्म
बोधिवृक्षको शाखालाई राज्यद्वारा पूजा गरे ।
चौथो दिनमा बडो धुमधामकासाथ पूजा सत्कार
गरी बोधिशाखा अनुराधपुरमा पुऱ्याए । त्यसपछि
जुन ठाउँमा अधिअधिका ककुसन्धको महासिरि
बोधि, कोणागमनको उदुम्बर बोधि र काश्यप
बुद्धको न्यग्रोध बोधि राखेका थिए सोही स्थानमा
शाक्यमुनि गौतम बुद्धको बोधि (=पीपल) को शाखा
पनि प्रतिस्थापना गरे । (सम. पा. I. पृ. ८५-८६
महा. वं. टी-१९, गा. नं. २८-३२, ४२)

अशोकको राज्याभिषेकको १८ औं वर्षमा
बोधिवृक्षको स्थापना भएको थियो । (महा. वं. टी-१९
गा. नं. १)

त्यसबखत त्यहाँ महेन्द्र स्थविरसहित
संघमित्रा स्थविरा पनि हुनुहुन्थ्यो । राजा पनि
राजपरिवारसहित त्यहाँ थिए । साराका साथ
लंकाद्वीपका मानिसहरू पनि त्यहाँ उपस्थित भएका
थिए । त्यहाँ प्रतिस्थापना गरिएको बोधिवृक्षको
शाखा हेर्दा हेर्दै उत्तरको शाखाबाट एउटा पाकेको
फल खस्यो । महेन्द्र स्थविरले त्यसलाई आफ्नो
हातमा थापेर लिनुभयो र राजालाई त्यो फल
रोप्नको लागि दिनुभयो । राजाले सुगन्धित माटो
राखेको सुवर्णको एक खरखण्डामा रोपी महाबोधिको
नजिक राखे । सबैले हेर्दा हेर्दै त्यसबाट चार

हात प्रमाणका आठवटा विरवाहरू उम्रेर आए । यस्तो आश्चर्य देखेर राजाले सेतो छत्र ओढाई पूजा गरी अभिषेक गरे ।

त्यसपछि ती विरवाहरू मध्येबाट (१) बोधिशाखाको एक विरवा पूर्वको पहिलो स्थान जम्बुकोलपट्टनमा रोपे, (२) अर्को विरवा तिवक्क ब्राह्मण गाउँमा रोपे, (३) अर्को विरवा थूपाराममा रोपे, (४) अर्को विरवा इस्सर श्रवणाराममा रोपे, (५) अर्को विरवा प्रथमचैत्य स्थानमा रोपे, (६) अर्को विरवा चैतिय पर्वत विहारमा रोपे, (७) अर्को विरवा रोहण जनपदको काजर गाउँमा रोपे र (८) अर्को चाहिं रोहण जनपदकै चन्दन भन्ने गाउँमा रोपे । अरू चार शाखाबाट खसेका फलहरूबाट उम्रेका ३२ वटा बोधिका विरवाहरू योजन योजनको फरकमा बनाइएका विहारहरूमा रोपे लगाए । (सम. पा. I पृ. ८६-८७ बाहिरनिदानकथा; महा. वं. टी-१९, गा. नं. ५३-६४)

लंकाद्वीपवासीहरूको हितसुखको निमित्त स्थापना भएको महाबोधिवृक्षको छत्रछायामा सकृदागामी भएकी अनुलादेवी ५०० कन्याहरू र ५०० राजदरवारका स्त्रीहरूका साथ संघमित्रा स्थविराकहाँ प्रव्रजित भई केही दिनमै परिवारसहित अरहन्ती भइन् । (सम. पा. I पृ. ८७ बाहिरनिदानकथा; महा. वं. टी-१९, गा. नं. ६५) त्यसपछि राजाका भाञ्जा अरिट्ट अमात्य पनि ५०० पुरुषहरूका साथ महेन्द्र स्थविरकहाँ प्रव्रजित भई केही दिनपछि सपरिवार अरहन्त भए । (सम. पा. I पृ. ८७; महा. वं. टी-१९, गा. नं. ६६)

महेन्द्र स्थविर लंका पुगेकै भोलिपल्ट राजदरवारमा नै अनुलादेवीले स्रोतापत्ति फल प्राप्त गरेकी थिइन् । (सम. पा. I पृ. ६९; महा. वं. टी-१४, गा. नं. ५७-५८) तैसो दिनमा राजाले महामेघवन प्रदान गरिसकेपछि अनुलादेवीले सकृदागामी फल प्राप्त गरेकी थिइन् । (महा. वं. टी- १५, गा. नं. १८)

यसरी संघमित्रा स्थविराद्वारा लंकामा भिक्षुणी शासन स्थापना गर्नुभयो ।

संघमित्रा स्थविरा लंकामा पुग्दा सुरू सुरूमा उपासिकाहरू बस्ने विहारमा बस्नुभएको थियो । तर त्यहाँ सारै हुलमुल भएको हुँदा पछि हत्थाल्हक नजिक भिक्षुणी उपश्रय बनाउन लगाई त्यहाँ बस्नुभयो । हत्थाल्हक नजिकको उपश्रय भएको हुँदा सो उपश्रयको नाम नै "हत्थाल्हक भिक्षुणी उपश्रय" भन्ने रहन गयो । (महा. वं. टी- १९, गा. नं. ८२-८३, टी-१९ पृ. ३७१)

त्यसैले महावंसमा यस्तो उल्लेख भएको हो -

"समन्ता थूपगेहस्स, रम्मं भिक्खुनुपस्सयं ।
देवानम्पियतिसो सो, महाराजा अकारयि ॥

हत्थाल्हकसमीपमिह, कतो भिक्खुनुपस्सयो ।
हत्थाल्हकविहारो ति, विस्सुतो आसी तेन सो ॥

सुमित्ता सङ्गमित्ता सा, महाथेरी महामति ।
तस्मिं हि वासं कप्पेसि, रम्मं भिक्खुनुपस्सये ॥"

(महा. वं. टी-१९, गा. नं. ८२-८४)

अर्थ- "देवानपियतिसस्स राजाले स्तूपगृहको वरिपरि रमणीय भिक्षुणी उपश्रय बनाइदिए । हत्थाल्हक अर्थात् हात्तीसार नजिकै बनाइएको भिक्षुणी-उपश्रयलाई हात्थिसार विहार भन्ने नामले प्रचार भयो । सबैको लागि मित्रसमान हुनुभएका महामति संघमित्रा महाथेरी सोही रमणीय भिक्षुणी-उपश्रयमा नै बस्नुभयो ।"

यसरी भिक्षुणी शासनको काम गरी उत्तिय राजाको राज्य कालको नवौं (९) वर्षको समयमा संघमित्रा महास्थविरा ५९ औं वर्षावास बसिरहनुभएको बेलामा हत्थाल्हक उपश्रयमा परिनिर्वाण हुनुभयो । (महा. वं. टी- २०, गा. नं. ५०-५१)

दैनिक जीवनमा परियत्ति शिक्षाको प्रयोग^१

श्रामणेर
विश्वशान्ति बौद्ध शिक्षण

आजभन्दा २६०० वर्षपूर्व सिद्धार्थ कुमारले ६ वर्षसम्मको निरन्तर दुष्करचर्यापछि दृढ प्रतिज्ञाका साथ बैशाख पूर्णिमाका दिन विमुक्ति धर्म लाभ गर्नुभई बुद्ध हुनुभयो । यही धर्मलाई प्राणीमात्रको हित र सुखका निमित्त आदि, मध्य र अन्तसम्मको कल्याणको निमित्त ४५ वर्षसम्म निरन्तर रूपमा अभिव्यक्त गर्नुभयो । जसलाई परियत्ति, प्रतिपत्ति, प्रतिवेधको रूपमा दर्शाइएको छ । यो उपदेश कुनै जाति विशेष, वर्ग विशेष, सम्प्रदाय विशेषको शिक्षा नभएर केवल मानव मात्रले अत्यावश्यक रूपमा पालना गर्नुपर्ने शिक्षा तथा मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षा जस्ता श्रेष्ठोत्तम मानवीय नैतिक शिक्षाले भरिएको शिक्षाको भण्डार नै परियत्ति शिक्षा हो । परियत्ति रूपी सद्धर्म बुद्धोपदेश केवल अध्ययन अध्यापनद्वारा मात्र प्राप्त गर्न सकिने भएकोले पनि परियत्ति शिक्षा भनेर भनिन्छ । साथै यसबाट मानव जीवन सफलताको लागि चाहिने मार्ग निर्देशन तथा घर व्यवहार र समाजमा बस्दा अपनाउनुपर्ने नीति नियम तथा पारस्परिक कर्तव्यहरू बोध गराउने शिक्षा प्रदान गर्छ ।

परियत्ति शिक्षा भनेकै आध्यात्मिक शिक्षा, चारीत्रिक शिक्षा, सामाजिक विकृति विपरीतको शिक्षा, मानव जीवन सफल पार्ने शिक्षा, सच्चा राजधर्म मार्ग निर्देशन शिक्षा, शान्ति शिक्षा, धार्मिक शिक्षा, कर्तव्यपरयणी शिक्षा आदि प्रसंग गाभिएको शिक्षा हो ।

यसको माध्यमबाट व्यक्ति हित र स्वार्थ भावनामा मात्र नरही समाज हित, उन्नति सेवा कार्यमा संलग्न हुन उत्साह एवं प्रेरणा सघाउन

उत्प्रेरित गराएको पाइएको छ । यस संदर्भमा संस्थावीच आस्था, समूहवीचको पारस्परिक मैत्रीभावना, सद्भावना जगाउन सामाजिक कार्यान्वयनमा कर्तव्यनिष्ठ, जागरूक, निस्वार्थ भावना आदि कार्यमा संलग्न हुने व्यक्तिलाई प्रतिदिन प्रभाव पार्दै आएको छ । यसले मानव जीवनलाई सकारात्मक पारिएको छ । यो परियत्ति शिक्षाको अध्ययन भएमा, नैतिकताका धार्मिक शिक्षाको अध्ययन भएमा, गृहविषय गृहस्थ प्रतिपदा जस्ता नैतिक गुणले पुस्तकहरू पढेर आफुलाई समाजमा एक व्यक्ति बनाउन सकिन्छ । साथै परिवारमा ठूलाबडाको आदर गर्ने, सानालाई माया सबैलाई शिष्ट व्यवहार देखाउने, अमल दुर्व्यशनबाट टाढा रहने, इन्द्रिय संयमी, क्षमावान दयावान तथा समञ्चदारी, चेतनशील आफुलाई परिवारमा पनि एक आदर्श बनाउन सकिन्छ ।

बाहिरी शिक्षाबाट भौतिक जीवन जीउनको निमित्त बुद्धिमानी र चलाख त बन्न दिन्छ । तर यसको सदुपयोग गर्न नसकेको खण्डमा अतिभूत बन्न पुग्दछ । तर परियत्ति शिक्षाबाट त्यसो हुन पाउँदैन । यसले मानिसलाई स्मृति भएको, होश भएको, सुकर्म र कुकर्म जानेको, धैर्यता भएको, नैतिकवान, आदर्शवान चरित्रवान, हरेक क्षेत्रमा हरेक किसिमबाट बच्न पुऱ्याउन सकिने खालको, विवेकी भई धार्मिक पूर्वक अर्थ उपार्जन गर्ने उपाय बताउँदछ ।

जब मानिसले अनुशासित जीवन बिताउनको शील धर्म पालना गर्दछ भने त्यसमा

^१ प्रस्तुत निबन्ध नवौं अमृतानन्द गुणानुस्मरण दिवसको उपलक्ष्यमा भएको निबन्धन प्रतियोगितामा तेश्रोस्थान प्राप्त ।

कुनै किसिमको विकृति ल्याउँदैन भने, उसले आफ्नो जीवनलाई राम्रो बाटोमा अगाडि बढाउन सकिन्छ । उसले आफ्नो बचन र शरीरको संयम गर्न सकेको खण्डमा सबैको विश्वासको पात्र बन्न पुग्छ । सबैले मान गर्दछ । कसैले पनि नकारात्मक दृष्टिकोणबाट हेर्ने गर्दैन । सधैं प्रसन्न र सन्तोषको मुद्रामा हुन्छ । यसरी हरेक समयमा प्रसन्नका साथ रहिरहनको लागि आफ्नो जीवनलाई उन्नतिको बाटोमा बढाइरहनको लागि राम्रो शिक्षा प्रदान गर्नको लागि पनि परियत्ति शिक्षाले ठूलो सहयोग गरिराखेको हुन्छ । यति मात्र नभएर बाहिरी दुनियाँको कुरामात्र नभएर आफूले थाहा नपाएका बुद्धशिक्षाको पनि ज्ञान पाएर आफ्नो बहुश्रुतबाट सुकर्म र कुकर्मको ज्ञान पाउन सकिन्छ । साथै यसलाई दैनिक जीवनमा प्रयोग गर्दै लगेको खण्डमा जीवनलाई पूर्णरूपमा सफल पार्न सकिन्छ । यसरी परियत्ति शिक्षाले दैनिक जीवनमा प्रयोगबाट प्रभाव पारिराखेको हुन्छ ।

अहिले समाजमा धेरै नै विकृतिहरू उत्पन्न भइराखेको छ । समाज प्रतिस्पर्धाको भूमरिमा फँसिएको छ । समाजमा विद्यार्थी समयदेखि नै प्रतिस्पर्धा छ । जुन संस्कार पछि सम्मपनि परिरहन्छ तर जब मानिस यसमा असफल हुन्छ तब दुर्व्यसनतर्फ मानिस लाग्दछ । साथै अहिले पश्चिमी संस्कृतिको नक्कलले गर्दा हाम्रो नव युवायुवतीहरूमा धेरै नै ठूलो असर पारेको छ । जसबाट उनीहरूले खाली पैसामात्र कमाउनको लागि नैतिकताको ख्याल गर्न सकेको छैन । आमाबाबुको पनि वास्ता छैन । आमाबुबालाई पनि आमाबुबा भन्न लाज लागिराखेको छ । हुनत पश्चिमी संस्कृतिमा पनि राम्रा राम्रा गुणहरू नभएको त होइन तर तिनीहरूको दृष्टि त्यसमा कम गई खाली स्वतन्त्रताको नाममा उच्छ्वलतालाई बढावा ज्यादा दिएको कारण नेपालभाषामा "दुने कवि काराकारा पिने धोती चारभारा" भन्ने कहावत जै भएको छ । यसरी

अविकसित देशमा स्वार्थी र नवाबी जीवन बिताउँदा विकृतिहरू उत्पन्न हुनु स्वभाविकै भएको छ । साथै समाजमा आजभोलि केटाकेटीसमयदेखि नै कुलतमा लागी नराम्रो व्यक्ति हुने भएको छ । देशका नेतृत्व वर्गहरूमा पनि भ्रष्टाचारै भ्रष्टाचारमात्र छ । यी सबै विकृतिहरू उत्पन्न हुनुको कारण परियत्ति शिक्षाको अभावबाट वा भगवान् बुद्धको सद्धर्म, सम्यक् मार्ग, सदाचार इत्यादिको कमिमा भएको हो ।

परियत्ति शिक्षाको पाठ्यक्रममा जुन किसिमको धार्मिक, नैतिक शिक्षा संलग्न छ । त्यसबाट मानिसले जीवन निर्वाहको बाटोमात्र पाउने होइन कि जीवन सुधारको पनि बाटो पाउँछ । भौतिक सुविधामात्र पाउनु मानव जीवनको अन्तिम लक्ष्य हुनु हुँदैन । परियत्ति शिक्षा प्राप्त गर्ने व्यक्तिले यस विषयसम्बन्धी राम्रो ज्ञान पाएको हुन्छ र आफ्नो जीवनलाई कुशल मार्गतिर डोर्न्याइराखेको छ । आफ्नो जीवनलाई राम्रो बाटोतिर बढाइराखेको हुन्छ ।

आजको विश्व २१ औं शताब्दीमा पुगिसकेको छ । आजको युगलाई कम्प्युटरको युग भनिन्छ । आजको जमानामा वैज्ञानिकहरूले तथा विज्ञानले धेरै नै आश्चर्यजनक कार्यहरू गरेर देखाइसके । मानिसहरूको हित र सुखको विचार राखेर विभिन्न वस्तुहरूको सृजना गरिदिएको छ । तर मानिसहरूमा शिक्षाको कमीबाट भन्नु या ज्ञानको कमीबाट ती वस्तुहरूलाई राम्रो काममा नभएर विपरीत कार्यमा प्रयोग गरिराखेको छ । मान्छेले मान्छेलाई नै पशुवत व्यवहार गरिराखेको छ । निर्दोष प्राणीहरूको ज्यान बेपर्वाकका साथ चुरोटको धुँवा उडाए जस्तै ज्यान लिइराखेको छ । उदाहरणको रूपमा नाकाशाकी, हिरासिमा जस्ता ठाउँमा Atom bomb खसालेर लाखौं निर्दोष मानिसको ज्यान लिएको छ । जसको परिणाम अहिलेका मानिसहरूले समेत भोगिराखेका छन् । नेपाल जस्तो शान्ति क्षेत्र मुलुकमा पनि दिनदिनै जघन्य

अपराधहरू भैराखेको छ । चोरी, डकैती, बलात्कार, प्लागडा, हत्या इत्यादि घटनाको खबर नभएको पत्रिका निकलेको देखिँदैन, कम्पनी बैंकहरूमा पनि चोरी कार्य छ । आफ्नो परिवारको पनि हेरचाह छैन । अरू नै केटीसित, केटासित लागिराखेको छ । अड्डा अडालत, न्याय र कानूनको पनि अखडामा चाकरिवाद, नातावाद, अन्याय, अत्याचार, कृपावादको भरमा बोलवाला छ । सच्चा कानून पनि अन्धा कानूनको रूपमा खडा भएको छ । समाजमा लागू पदार्थको सेवनबाट सम्पत्तिको नाश भैराखेको छ ।

यसरी समाजमा जहिले पनि यस्ता विकृतिहरू उत्पन्न भैराखेका छन् । त्यसो भए के यी नै मानव जीवनलाई सफल पार्ने तत्त्वहरू हुन त भगवान् बुद्धको सद्धर्म, पञ्चशील मानव जीवनलाई सफल पार्ने तत्त्वहरू होइनन् त ? तर मानीसहरूको ध्यान यसप्रति त्यति गएको छैन । यदि परियत्ति शिक्षाको प्रयोग गर्दै लगेमा यस्ता विकृतिहरू घट्नेछ ।

जे होस्, परियत्ति शिक्षा मानव जीवनलाई सफलताको भन्दाडमा चराउने शिक्षा हो । यदि परियत्ति शिक्षाबाट पाउनुपर्ने ज्ञान पाएन भने मानिसलाई आफ्नो जीवन गुजार्न पनि गान्छो पर्दछ । त्यसकारण भनिएको छ "परियत्तिमा हायनामाय सत्ता हायन्ति नाम" अर्थात् केही भएर परियत्ति शिक्षा लोप भएर गएमा मानिसहरूलाई धेरै नै असर पर्दछ । परियत्ति विनाको संसार केवल जघन्य अपराधले मात्र भरिएको हुन्छ । यदि परियत्ति शिक्षाको दैनिक जीवनमा महत्त्व नभएको भए अबलर्ट आइन्स्ताइनले किन यसो भनेको होला कि 'मलाई कसैले कुन धर्म मनपर्दछ भन्यो भने म बुद्धधर्म रोज्छु ।' त्यसकारण दैनिक जीवनमा परियत्ति शिक्षा प्रयोग भएकै हुनुपर्दछ र यसबाट पाउने फल पनि पाउनै पर्छ । यसबाट वर्तमान जीवनमा पनि, भविष्य जीवनमा पनि तराजुको टुप्पो जस्तै समान पारिराख्छ । ○

(नेपालभाषा)

बुद्धगयाया कल्पवृक्ष !

बुद्धरत्न शाक्य "क"

म्हाःल म्हाःल जि वये मखुत,
फिसःया फिसःयागु लं जुयाः ।

फिसः धुंकाः नं लः छिइमाःगु,
खुसि खनाः ग्याःगु नुगः जुयाः ।

गन खः धकाः फिसः व खुसि जक !
गया वनेमाःगु पाः नं दयाः ।

पाःया बिचय् जि मन्होथे च्वंगु,
द्वःया दुने च्वनाच्वंगु मूर्ति जुयाः ।

च्वय् नं मखु क्वय् नं मखु !
दध्वी लानाच्वंगु व वृक्षया !

सु खः ? छु खः ? छुं मस्युसां,
बिल छःपिन्त व मुल जुयाः ।

थःगु थासं व तनी धकाः !
च्वंगु न्होने व धः जुयाः ।

गजाःगु नुगः व सिमाया ?
बिल वंथाय् ग्वाहालि जुयाः ।

संसाःया न्होने च्वनाच्वन व !
सिद्धार्थ बुद्धया छत्र जुयाः ।

नां दंगु थाय् व "बुद्धगया" धाःगु,
सकसिगुं तीर्थस्थल जुयाः ।

जःयात माःगु सिचुया नितिं,
धरतिया कल्पवृक्ष जुयाः !

सिचुया दुने ल्वीकूगु जः !
क्यन बुद्ध लं निर्वाणया !

अपराधहरू भैराखेको छ । चोरी, डकैती, बलात्कार, रूग्नाडा, हत्या इत्यादि घटनाको खबर नभएको पत्रिका निकलेको देखिदैन, कम्पनी बैंकहरूमा पनि चोरी कार्य छ । आफ्नो परिवारको पनि हेरचाह छैन । अरू नै केटीसित, केटासित लागिराखेको छ । अड्डा अडालत, न्याय र कानूनको पनि अखडामा चाकरिवाद, नातावाद, अन्याय, अत्याचार, कृपावादको भरमा बोलवाला छ । सच्चा कानून पनि अन्धा कानूनको रूपमा खडा भएको छ । समाजमा लागू पदार्थको सेवनबाट सम्पत्तिको नाश भैराखेको छ ।

यसरी समाजमा जहिले पनि यस्ता विकृतिहरू उत्पन्न भैराखेका छन् । त्यसो भए के यी नै मानव जीवनलाई सफल पार्ने तत्त्वहरू हुन त भगवान् बुद्धको सद्धर्म, पञ्चशील मानव जीवनलाई सफल पार्ने तत्त्वहरू होइनन् त ? तर मानीसहरूको ध्यान यसप्रति त्यति गएको छैन । यदि परियत्ति शिक्षाको प्रयोग गर्दै लगेमा यस्ता विकृतिहरू घट्नेछ ।

जे होस्, परियत्ति शिक्षा मानव जीवनलाई सफलताको भन्दाभन्दा चराउने शिक्षा हो । यदि परियत्ति शिक्षाबाट पाउनुपर्ने ज्ञान पाएन भने मानिसलाई आफ्नो जीवन गुजार्न पनि गाह्रो पर्दछ । त्यसकारण भनिएको छ "परियत्तिमा हायनामाय सत्ता हायन्ति नाम" अर्थात् केही भएर परियत्ति शिक्षा लोप भएर गएमा मानिसहरूलाई धेरै नै असर पर्दछ । परियत्ति विनाको संसार केवल जघन्य अपराधले मात्र भरिएको हुन्छ । यदि परियत्ति शिक्षाको दैनिक जीवनमा महत्त्व नभएको भए अबलर्ट आइन्स्ताइनले किन यसो भनेको होला कि 'मलाई कसैले कुन धर्म मनपर्दछ भन्थो भने म बुद्धधर्म रोज्छु ।' त्यसकारण दैनिक जीवनमा परियत्ति शिक्षा प्रयोग भएकै हुनुपर्दछ र यसबाट पाउने फल पनि पाउने पर्छ । यसबाट वर्तमान जीवनमा पनि, भविष्य जीवनमा पनि तराजुको टुप्पो जस्तै समान पारिराख्छ । ○

(नेपालभाषा)

बुद्धगयाया कल्पवृक्ष !

बुद्धरत्न शाक्य "क"

म्हाःल म्हाःल जि वये मखुत,
फिसःया फिसःयागु लं जुयाः ।

फिसः धुंकाः नं लः छिइमाःगु,
खुसि खनाः ग्याःगु नुगः जुयाः ।

गन खः धकाः फिसः व खुसि जक !
गया वनेमाःगु पाः नं दयाः ।

पाःया विचय् जि मन्होथे च्वंगु,
ह्वःया दुने च्वनाच्वंगु मूर्ति जुयाः ।

च्वय् नं मखु क्वय् नं मखु !
दथ्वी लानाच्वंगु व वृक्षया !

सु खः ? छु खः ? छुं मस्यसां,
बिल छःपिन्त व मुल जुयाः ।

थःगु थासं व तनी धकाः !
च्वंगु न्होने व धः जुयाः ।

गजाःगु नुगः व सिमाया ?
बिल वंवाथाय् ग्वाहालि जुयाः ।

संसाःया न्होने च्वनाच्वन व !
सिद्धार्थ बुद्धया छत्र जुयाः ।

नां दंगु थाय् व "बुद्धगया" धाःगु,
सकसिगुं तीर्थस्थल जुयाः ।

जःयात माःगु सिचुया नितिं,
धरतिया कल्पवृक्ष जुयाः !

सिचुया दुने ल्वीकूगु जः !
क्यन बुद्ध लं निर्वाणया !

राजधर्म तथा बुद्धधर्मको अन्तर्द्वन्द

चन्द्रकाजी शाक्य

दिगन्त-व्यापी जयघोषसाथ क्षणभरको लागि बुद्ध भगवान् समाधिस्थ हुनुभयो ।

आनन्दले आँखा उठाई हेर्‍यो, महा-राजकुमार आफ्नो राजकीय पहिरन तथा बहुमूल्य वस्त्र र शस्त्रबाट सुसज्जित भई चञ्चल घोडाबाट उत्रिरहेको थियो । उनको सेवकसेना पंक्तिबद्ध भई अविचल खडाभइरहेका थिए । वनको त्यो शान्त वातावरणमा राजवैभवबाट ध्वनित भई उठेको थियो ।

महा-राजकुमार अघि बढेर सयजना सेवकहरू बहुमूल्य उपहारहरूले भरिएका स्वर्ण-पालहरू लिई उनको पछि लागे । महा-राजकुमारले संकेत गर्‍यो, थालहरू महा-बुद्धको अगाडि राखिदिन । राजकुमारले ती थालहरू समुन्ने राखी कटिबद्ध भई बस्यो । आनन्दले देखेर शिर निहुराउनुभयो । कुमारले महाबुद्धको प्रशान्त समाधिस्थ अचल मुद्रालाई एकचोटी हेरी धीर गम्भीर स्वरमा भन्यो 'महागुरु परम पूज्य महापादीय, महा-राजकुमार सुवर्ण तपाईंको सेवामा भेंट अर्पण गरी प्रणाम गर्दछ ।

तर कुमारको अभिवादन जसरी वातावरणमा एक कम्पन गरी फर्केर आयो । प्रबुद्धले देखेन, वहाँले हलचल पनि गर्नुभएन, वहाँको ओंठ जडवत् रह्यो । आनन्दले एकचोटी प्रबुद्ध सत्त्वलाई हेर्‍यो, अनि शिर झुकायो । महा-राजकुमारको मुख क्रोधले रातो भयो । उनको ओंठ फरफरायो र एक अस्फुट ध्वनी त्यसबाट निस्क्यो 'ओह यत्तिको घमण्ड !'

उ उठ्यो र आफ्नो घोडामा सवार भई फर्केर गयो । उनी गएपछि आनन्दले शिष्यहरूलाई इशारा गर्‍यो - 'यी सबै भेंटका सामग्रीहरू महा-राजकुमारकहाँ नै फर्काएर आऊ ।

अधिकार, यौवन, वंश तथा अभ्यासले कुमारको रगत उमाली दियो । उ त्यस रात सुत्न

सकेन, उ सोच्दै रह्यो, त्यसको यत्ति घमण्ड ? पाखण्डी ! म उसको सेवामा गएको थिएँ । मैले कत्तिको बहुमूल्य उपहारहरू लगेको थिएँ । उ त्यसलाई हेर्नसम्म नहेरी, फर्काइदियो र मेरो अभिवादन पनि ग्रहण गरेन । यो त क्षत्रीय-कुमारको भारी अपमान भयो ।

महा-राजकुमार बेचैन भई छिटो छिटो टहलन लाग्यो । रात गम्भीर भई बित्दै गयो साथै विस्तार-विस्तार उसको विचारधारा पनि बदल्दै गयो । उसले सोच्यो, कतै मबाट नै केही भूल त हुन गएन ? म यत्तिको सेना, हतियार तथा वैभव लिएर त्यहाँ किन जानुपर्‍यो ? एक त्यागी पुत्रको शिष्य बन्नको लागि यी सबै चीजहरूको आवश्यकता नै के थियो ? जसले पृथ्वीका सबै कुरा त्यागी दिइसकेको छ, उसको लागि यी सबै वैभवले के लोभ्याउला ? महा-राजकुमार सोच्न थाल्यो ।

उनको क्रोध शान्त भयो र बिहान हुना साथै उ फेरि त्यहाँ पुग्यो, जहाँ घना रूखका छांयामा महाबुद्ध ध्यानमा बसेका थिए ।

महा-राजकुमारले हात जोडी विनयावनत उभेर नै भन्यो- "महाप्रभु, प्रतापी लिच्छवि राजकुमार सुवर्ण तपाईंलाई प्रणाम गर्दछ र तपाईंको सेवामा शिष्य बन्नको लागि आएको छ । आनन्दले देख्यो, एक क्षीण मुस्कान उसको ओंठमा आयो र तुरुन्तै गयो पनि । उनले शिर झुकायो । महाबुद्ध त्यसै तरह स्थिर तथा निश्चल थियो । राजकुमार पहिले जै चिढेर फर्केर आयो ।

अब उ यही सोच्दै थियो कि उसको प्रणाम बुद्धले किन ग्रहण गर्नुभएन । किन वहाँले उसमाथि कृपादृष्टि गर्नुभएन । अब मेरो के दोष रह्यो, परन्तु कुमारको बुद्धि निर्मल हुँदै गइरहेको

थियो । उसले सोच्यो, ठीकै त भयो ! राजमद त अहिले पनि ममा छँदै थियो । के मेरो वस्त्र राजकुमारहरूको जस्तो थिएन ? के मैले आफुलाई लिच्छवी राजकुमार भनिन ? के यही मेरो परिचय होइन कि हामी भ्रान्त अशान्त प्राणीमात्र हौं र बुद्ध नै हाम्रो उद्धार गर्न सक्नुहुन्छ ? राजकुमार रुन लागे । उ त्यसै क्षण नागो पाउ, नागै वदन अर्ध रात्रिमा चुपचाप गई बुद्धको स्थिर गम्भीर मूर्तिको सम्मुख खडा भयो । आनन्दले देख्यो, वहाँले बिस्तारै शिर हल्लायो । रात बित्न लाग्यो, उषाकाल आउन लाग्यो । कुमार त्यसै तरह बुद्ध माथि दृष्टि डालिइ उभिनै रह्यो ।

हठात् महाबुद्धको स्थिर शरीरमा गति देख्न थाल्यो । वहाँले धीर गम्भीर स्वरमा भन्नुभयो- "के छ पुत्र ?"

"तपाईंको शरणमा आएको छु ।"

"को हो ?"

"तपाईंको दास सुवर्ण ।"

"केको लागि ?"

"प्रणाम गर्न र यो निवेदन गर्न कि तपाईं यो सेवकलाई आफ्नो शिष्य बनाउनुहोस् ।"

बुद्धले उत्तर दिनुभएन । कुमार चुपचाप उभिरह्यो रात बित्यो । बिहानको मिरमिरे उदय भयो । बुद्धवाणी फेरि प्रवाहित भयो- "अब किन उभिरह्यौ ?"

"प्रभु, प्रसन्न हुनुहोस्, सेवकलाई शिष्य स्वीकार्नुहोस् ।"

बुद्ध मौन रहनुभयो । महा-राजकुमारले साहसपूर्वक भन्यो- "के सेवक शिष्य हुन लायक छैन ?"

"छैन ।"

"सेवकको अभिवादन स्वीकार छ ?"

"छैन ।"

राजकुमारले मधुर वाणीले भन्यो - "प्रभु,

म तपाईंको शरणमा छु ।"

प्रबुद्धले पनि शान्त तथा मधुर स्वस्व भन्नुभयो- "आफ्नो राजधानी फर्केर जाऊ वत्स । धर्मपूर्वक राज्य-शासन गर ।

"परन्तु म महाप्रभुको शिष्य बन्न आएको छु ।"

"त्यसको तिमीमा योग्यता छैन । योग्यता प्राप्त भएपछि बुद्ध स्वयं तिमीलाई शिष्य पद दिन आउँला । जाऊ वत्स, न्याय-राज गर ।

"परन्तु प्रभु, मेरो अयोग्यता के छ ?" राजकुमारले साहसपूर्वक भन्यो ।

बुद्ध केही बेर चुप रही बोल्नुभयो- "तिमीले आफ्नो मन्त्रीलाई अधिकार च्यूत गरी कारागारमा राखेका छौ, होइन र ?

"हो प्रभु, उसको अपराध धेरै छ । उसले प्रजाहरूसँग क्रूरता गरेको थियो, त्यो पतित तथा बेइमान थियो । उसले राजसत्ताको दुरुपयोग गरेको थियो । मेरो कर्तव्य थियो कि अपराधीलाई दण्ड दिने, चाहे त्यो जस्तो नै प्रतिष्ठित किन नहोस् । आखिर म राजा हुँ प्रजापालन मेरो धर्म हो ।"

"तिमी राजा हौ, प्रजापालन तिम्रो धर्म हो, अतः तिमीले अपराधीलाई दण्ड दिनु- यो ठीकै हो, राजोचित् पनि छ । तर वत्स ! बुद्धको शिष्यलाई यो उचित छैन, क्षमा तथा उदारता नै उसको दण्ड हो । अ, तिमीले आफ्नो स्वास्नीलाई पनि त्यागी दिएका छौ, होइन ?"

"खेदको कुरा छ कि तिनी अविश्वसिनै भइन्, तिनी पतिव्रता रहिनन् । अरूको लागि आदर्श कायम गर्नको लागि तिनीलाई त्यागिदिनु नै उचित थियो । तिनीसँग अति उदार व्यवहार गरिएको छ । अरूले भए तिनलाई कुकुर टोकाउन लगाउँथ्यो होला ।"

बुद्धले हाँसेर भन्नुभयो- "हो त नि वत्स । एउटा लाग्ने र राजाको त त्यही कर्तव्य थियो ।"

यसको लागि तिमीलाई दोष दिन सक्नेन । यसैले मैले भनेको थिएँ कि तिमी जाऊ, राज्य-शासन गर । तिमीमा राजामा हुनुपर्ने सबै योग्य गुणहरू छन् तर बुद्धको शिष्य हुनको लागि योग्य छैन । क्षमा बुद्धको शस्त्र हो, उदारता उसको नीति हो, सहिष्णुता उसको धन हो, र आत्म निग्रह उसको मार्ग हो ।”

“मेरो प्रभु, मलाई तपाईं त्यसै मार्गमा ल्याउनुहोस् ।”

“अभ्यास गर वत्स । जसै तिमीमा मेरो शिष्य हुने योग्यता प्राप्त होला, म स्वयं नै तिमी-कहाँ आउँला ।” बुद्ध समाधिस्थ हुनुभयो । महाराजकुमार नतमस्तक भई फर्केर गयो ।

सारा शहरमा हलचल मचिरहेको थियो । राजधानीमा विद्रोहको लक्षण देखा परिरहेको थियो । महा-राजकुमारले पदच्युत मन्त्रीलाई केवल आफ्नो पदमा प्रतिष्ठित मात्र गरेको थिएन, प्रत्युत उसको सम्पत्ति पनि उसलाई फिर्ता दिएको थियो । आफ्नी दुराचारिणी रानीलाई पनि उसले फेरि अन्तःपुरमा बोलाई ल्याएको थियो र तिनीलाई क्षमा प्रदान समेत गरेको थियो । सारा समाज र विद्वत् समूह यस अनाचारपूर्ण कामबाट विद्रोही बनी उठेका थिए । यत्तिमात्र होइन, उसले सेनाहरूलाई विसर्जित गरिदिएका थिए, जेलहरूका ढोकाहरू खोलिदिएका थिए ।

मन्त्रीले भन्यो- “महाराज, तपाईंले म अधर्मलाई फेरि मन्त्री-पदमा प्रतिष्ठित गरी जनमतलाई तुच्छ गरी दिनुभएको छ । मेरो अपराध गुरुत्तर थियो, तपाईं मलाई पदच्युत गर्नुस्, म प्रायश्चित्त गर्हला ।

राजकुमारले भन्यो- “मन्त्री, मलाई तिम्रो विश्वास छ । प्रेम र सेवा नै सबभन्दा ठूलो प्रायश्चित्त हो ।

“तर महाराज, दुनियाँ तपाईंलाई घात गर्ने चिन्तामा छन् ।”

“यदि मेरो घात गरेर उनीहरूलाई सुख मिल्दछ भने त उनीहरूलाई यो काम गर्न देऊ । तिमी यसको चिन्ता नगर । तिमी आफ्नो काम गर - प्रेम र सेवा ।”

न्यायाधीशहरूको एक दल त्याग-पत्र लिई आइपुग्यो । उनीहरूले भने- “महाराज हामी न्याय गर्न सक्नेौ । न सेना, न सिपाही, न जेल नै छन् । फेरि हामी दण्ड कसरी दिऔं ?”

राजकुमारले भन्यो- “तिमीहरू प्रेम गर र सेवा गर, त्यसपछि कुनैको जरूरत पर्ने छैन ।

अन्तःपुरमा जानासाथै रानीले चरणमा ढोर्दै भनिन्- “स्वामी, यस अपराधिनीबाट यो महल अपवित्र हुन्छ । मलाई आज्ञा दिनुहोस् कि म प्राणनाश गरी प्रयाश्चित्त गरुं ।

“प्रिय, यस्तो नगर । प्रेम र सेवा दुवैको एक रस चाखेरी छौं, फेरि प्राणनाश किन ?”

“हाय नाथ, यो प्रेम र सेवालै मलाई अँध्यारो दिशामा लगेको थियो ।”

“परन्तु अब छैन प्रिय, यो असम्भव छ । अब तिमी पात्रापात्र सबैसित प्रेम गर, सबैको सेवा गर, निष्काम तथा जितेन्द्रिय ।”

सेनापति आर्यले भन्यो- “गजब भयो महाराज, शत्रु सन्धिपाई दल-बलसहित चढाई गर्न आएको छ ।”

“मन्त्रीलाई भन, उनको आतिथ्यमा कुनै प्रकारको कमी नहोस् । पछि म स्वयं उभित मिल्नुला ।”

“परन्तु महाराज, उ रक्तपातको लागि आएको छ ।”

“किन, किन रक्तपात ?”

“महाराज, उ तपाईंको राज्य चाहन्छ ।”

“लेओस् न, यसमा रक्तपातको के कुनै छ ?”

सेनापति निराशभावले फर्केर गयो ।

"राजा पागल भएको छ । यसलाई राजच्युत गर, होइन भने राज्यको कुशल हुने छैन ।" सबै राज्यवर्गी एक मुखले यही भनिरहेका थिए ।

कोही भनिरहेका थिए कि "यसलाई तलवारले काटिदेऊ, अनि भ्रष्ट तथा बदमाश मन्त्रीलाई पनि । यिनीहरू सबैलाई मारिदेऊ, होइन भने सारा राज्य-व्यवस्था धूलोमा मिलिजाला ।"

महाराज कुमारले भन्यो, "मलाई मारे अथवा राजच्युत गरेमा तिमीहरूको कल्याण हुन्छ भने खुशीसाथ गर, यो मेरो तलवार लेऊ ।" उनले तलवार निकाली विरोधीहरूलाई दियो ।

बुद्ध भगवान् तेज-तेजले आएको देखा-पर्दछ । वहाँले भन्नुभयो- "वत्स, म तिमीसित यो भिक्षा लिन आएको छु कि तिमी बुद्धको शिष्य बन ।

राजकुमारले बुद्धको चरणमा शरण लिए ।

बुद्धले भन्नुभयो -

भन- 'बुद्धं सरणं गच्छामि'

'धम्मं सरणं गच्छामि'

'संघं सरणं गच्छामि'

राजाले दोहऱ्यायो र दिगन्तव्यापी जयघोष उठ्यो । जय-महा-राजकुमारको जय ! महा-बुद्धको जय ! ○

आनन्दभूमिलाई थप शुल्क प्रदान-

आजीवन सदस्य बुद्धरत्न शाक्य

हेटौडा रु. ६००।-

आजीवन सदस्य श्री बाबुकाजी कर्माचार्य

काठमाडौं रु. १०५।-

आजीवन सदस्यतामा थप

रेणुका मानन्धर

अट्कोनारायणस्थान रु. १०२५।-

(नेपालभाषा)

न्हय्गुदं क्यंम्ह भन्ते

भीम शाक्य

स्वागत स्वागत स्वागत यानागु

सकसित स्वागत जिमिगु ।

धन्य धन्य भाग्य धैगु

दर्शनीय छलपोलपिनिगु ॥

नाम व कीर्ति स्यल्लानाच्वंगु

श्री सुमंगल विहार धैगु ।

स्थविरवाद घोषणा जूगु

वसपोल भन्ते विज्यानाच्वंगु ॥१॥

जन्मदिनय् चय्दं क्यंगु

पुज्यवर गुरु भन्तेयागु ।

दीर्घ आयु जुइमा धैगु

सकलसिनं कामना यायेनु ॥२॥

ञ्शी हे भन्ते बुद्धघोषयागु

प्रयत्नशीलं ऋः ऋः धाःगु ।

नेपालस व्यापक जूगु

सत्धर्मया माध्यम थुगु ॥३॥

परियत्ति धैगु त्रिपिटकयागु

बुद्धधर्मया मूल हे जूगु ।

बौद्धपिनिगु जीवन धैगु

उपासक उपासिकापिनिगु ॥४॥

अनित्य दुःख अनात्मा धैगु

परियत्ति शिक्षा बांलाक सीगु ।

शील समाधि प्रज्ञा ज्ञानं

अध्ययन यानाः सीके फैइगु ॥५॥

अष्टाङ्गिक मार्ग धैगु

मैगु आर्य सत्य प्यंगु ।

मार्ग फल दक्व लाइगु

निर्वाण पदविइ ञ्शी वनेनु ॥६॥

नेपालमा धम्मपद

बुद्ध र बुद्धधर्म सर्वाधिक प्राचीन र विश्वस्त स्रोत "पालि तिपिटक" हो । 'ति' अर्थात् तीन पिटकहरू हुन्- सुत्तपिटक, विनयपिटक र अभिधम्मपिटक । सुत्तपिटकका पाँच निकायहरू मध्येमा सबैभन्दा पछिल्लो निकाय खुद्दक निकाय हो । खुद्दक निकायभित्र बुद्ध वचनका पन्ध्रवटा साना-ठूला संकलन पुस्तकहरू छन् । यी पन्ध्रवटा पुस्तकहरूको क्रममा "धम्मपद" दोश्रो पुस्तक हो ।

"धम्मपद" को "धम्म" को तात्पर्य बुद्धद्वारा प्रतिपादित आदर्श र सन्देशहरू हुन् । "पद"को भावार्थ बाटो, उपाय, चरण, पाइला र एक गाथाको चतुर्थांश भाग हो । धम्मपदको आधाभन्दा बढ्ता गाथाहरू तिपिटकका अरु ग्रन्थहरूमा छरिएका छन् । अशोकका अनेक शिलाभिलेखहरू र शिलास्तम्भाभिलेखहरूमा धम्मपदका शब्दसः गाथांश र भावात्मक सार उत्कीर्ण गरिएका छन् । अशोक यहाँसम्म भन्नुहुन्छ, "जुन जुन ठाउँमा शिलापत्र र शिलास्तम्भ उपलब्ध हुन सकिन्छ, त्यस त्यस ठाउँमा धर्मको चिरस्थितिको लागी धम्मलिपि (धर्मको अभिलेख) कुँडन लगाउनुहोस् ।"

ईसवी १८९३ मा भएको खोतान्को उत्खननमा खरोष्ठी लिपि प्राकृत भाषामा लिखित धम्मपदका १२ वर्गहरूको खण्डित रूप पाइएको छ । यी भुजपत्रहरू पनि ईसवी पूर्वको मानिएको छ । त्यस्तै ईसवी शताब्दीको शुरूमा लेखिएका "मिलिन्दपन्हो" र अनुपिटकहरूमा "धम्मपद"को उद्धरण गरिने परम्परा आजसम्म विद्वत् प्रवृत्तिमा प्रवाहित छ । श्रीलंकामा सम्पूर्ण धम्मपद मुखस्थ (कण्ठ) सुनाउन नसकेसम्म कुनै श्रामणेर उपसम्पन्न हुन सकिन्न । नेपालमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघले उपसम्पदा (भिक्षुत्व) चाहने व्यक्ति केही परित्त सुत्तका साथै "धम्मपद"को पहिलो वर्ग

भिक्षु सुर्दशन महास्थविर मुखस्थ गर्न सक्ने अथवा त्यस वर्गको आधार अर्थकथा सुनाउन सक्ने हुनुपर्ने नियम बनाएको छ । यही "धम्मपद"को महत्ता र लोकप्रियता हो पालि धम्मपदमा २६ वर्ग ४२३ गाथाहरू छन् । खोतांग धम्मपदका कुनै कुनै वर्गको गाथा संख्या पालिको भन्दा बढ्ता छन् । त्यस्तै चिनिया भाषाका धम्मपद ३९ वर्गहरूमा विभाजित छ भने यसको गाथाहरूको संख्या पनि ७२५ छन् ।

"धम्मपद" एशिया, यूरोप र अफ्रिकाका प्रायः भाषाहरूमा अनुदित भएका छन् ।

पालि धम्मपद बुद्धद्वारा कुनै एक व्यक्ति वा व्यक्ति समूहको कुनै न कुनै घटना वा कारण पछि उपदेशित गाथाहरूको संकलन हो । गाथा पछ्याडीका ती घटना वा कारणहरू आज पनि पालि धम्मपदकथा (धर्मपदको अर्थकथा) मा सुरक्षित छन् ।

नेपालमा बुद्धधर्मको पुनर्जागरण पछि सर्वप्रथम डा. इन्द्रमान बैद्यबाट नेपालभाषामा अनुदित धम्मपद ईसवी १९३१ मा प्रकाशित भएको थियो त्यसपछि ईसवी १९४१ मा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरको पालि गाथा सहित नेपालभाषानुवाद धम्मपद प्रकाशित भए । ईसवी १९५२ मा उहाँकै पालि गाथा सहित नेपाली भाषानुवाद धम्मपद प्रकाशित भयो । ईसवी १९५५ मा श्री सत्यमोहन जोशीज्यूको पद्यमय नेपालभाषाको धम्मपद छापियो । त्यस्तै ईसवी १९४९ मा भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरबाट अनुदित धम्मपदको पहिलो वर्गको अर्थकथा नेपालभाषामा प्रकाशित भए । बाँकी २५ वर्गको अर्थकथाहरू भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरबाट अनुदित भई ईसवी १९८० देखि १९९३ मा ८ भागमा प्रकाशित भयो ।

भगवान् बुद्धको अनात्मवादी दर्शन

डा. गणेश माली

शान्तिका अग्रदूत भगवान् बुद्धले नैसर्गिक प्राणीहरूलाई दुःखबाट मुक्त गर्न शान्तिको बाटो देखाउनुभएको छ । मनमा हरवखत उठिरहने कामना (तृष्णा)का लहरहरूलाई सबै दुःखको मूल हो भनी बुद्धले उपदेश दिनुभएको छ जुन कुरालाई हामी आफ्नो दैनिक जीवनमा प्रत्यक्ष अनुभव गर्न सक्छौं । तर अनुभव गरेर पनि कामनाहरूलाई छोड्न सकिदैन । बलिको बोकोलाई बलियो मान्छेले डोरीले बाँधेर बलजपती घिसारेर लगेजस्तै हामीहरूलाई कामनाको डोरीले वरवस दुःखको ज्वालामा लगी होमिरहेको हुन्छ । वास्तविकतालाई छोपेर राख्ने हाम्रो अविद्या (अज्ञान) र हामीमा रहेका संस्कारहरूद्वारा पोसिएको कामनाको जरा अत्यन्त सूक्ष्मरूपले हाम्रो जीवनको हरेक क्षेत्रमा फिँजिएको हुन्छ । कामनाको रंगीन संसारमा हाँसी खेली रोई कुराई जीवन गुजार्ने हामीहरूलाई एकमात्र स्वाभाविक जीवन जस्तो लाग्छ । माछाले पानी विनाको पोखरीको कल्पना गर्न नसके जस्तै कामना विनाको संस्कारको हामी कल्पना पनि गर्न सक्दैनौं । कामना पूर्तिमा लोभ बढ्छ, आपूर्तिमा क्रोध उत्पन्न हुन्छ ।

कामी र क्रोधी व्यक्तिले जस्तोसुकै पाप पनि गर्न सक्छ । इर्ष्या, भय, मोह, मद, मात्सर्य, बहकार, घमण्ड, पाखण्ड आदि तामसिक गुणहरू सबै कामनाकै पछिपछि लागेर आउँछन् ।

कामना आसक्तिबाट उत्पन्न हुन्छ, आसक्ति मनको ऋकावबाट उत्पन्न हुन्छ । यथार्थ सत्य बाह्य नपाएका अज्ञानी प्राणीहरूमा रहेका संस्कारहरूले उत्पन्न गरेका तृष्णाका लहरहरूले दुःखको प्रवाहमा प्राणीहरूलाई बगाएर लैजान्छ र जन्मभर भटकाइरहन्छ र यसैलाई स्वाभाविक जीवन सम्झने प्राणीहरूले दुःखबाट मुक्त हुने बाटो

देख्न नसक्ने हुन्छ ।

शरीरमा रहेका इन्द्रियहरू (आँखा, नाक, कान, जिभ्रो, छाला, तथा मन र विषयहरू) रूप, गन्ध, शब्द, स्वाद, स्पर्श र चित्तको संयोगबाट जुन सुख दुःखादि वेदनाहरू प्राप्त हुन्छन् त्यसबाट हाम्रो आसक्तिहरू र कामनाहरू उत्पन्न हुन्छन् अनि यस शरीर र मन र अन्य संस्कारसित सम्बन्ध भएका वस्तुहरूमा 'म' र 'मेरो' भन्ने भावना जाग्छ । मेरो शरीर, मेरो मन, मेरो परिवार, मेरो घर, मेरा सामानहरू आदि । यही ममताको दृष्टि नै हाम्रो अज्ञानताबाट उत्पन्न मिथ्यादृष्टि हो ।

यही 'म' 'मेरो' बाट 'त', 'तेरो' को भावना पनि उठ्छ । यसैबाट स्वार्थको संघर्षले शुरु हुन्छ, हिंसा अशान्ति शुरु हुन्छ । व्यक्ति व्यक्तिमा, परिवार, परिवारमा, जाति जातिमा, सम्प्रदाय सम्प्रदायमा विभाजन र ऋगडा शुरु हुन्छ र जीवन अशान्ति र दुःखपूर्ण बन्छ । भगवान् बुद्धले आफ्ना उपदेशको क्रममा 'अनात्म' दर्शनमा जोड दिनु-भएको छ । वास्तवमा यस अनित्य परिवर्तनशील विश्वमा, प्राणीहरूको मन तथा शरीरमा र स्वभाव जन्म क्रिया प्रतिक्रियाहरू बाहेक कतै पनि 'म-मेरो' को सर्वथा अभाव छ भन्ने अनात्म सत्यलाई यथार्थमा बुझ्न तथागतले हामीहरूलाई प्रेरणा दिनुभएको छ ।

"सब्बे धम्मा अनत्ता'ति - यदा पञ्चाय पस्सति ।

अथ निब्बिन्दति दुक्खे - एस मग्गो विसुद्धिया ॥"

- धम्मपद

सबै (स्वाभाविक) धर्महरू अनात्म छन् भनी जब प्रज्ञाले देख्छ तब दुःबाट मुक्त हुन्छ, यही विसुद्धिको बाटो हो ।

आनन्दफयामा १० महाजातक महाजनक जातक

भिक्षु विपस्सि

५. महाउमग्ग जातक (महोसध जातक)

११५. बोधिसत्त्व महोसधले प्रतिसन्धि ग्रहण गरे ।
 ११६. महोसध जन्मे ।
 ११७. महोसधले इन्द्रले दिएको औषधि आपनी आमालाई दिए ।
 ११८. 'महोसध' भन्ने नामकरण भयो ।
 ११९. महोसधले आपना गहना साथीहरूलाई दिए ।
 १२१. महोसध आपना साथीहरूसँग खेले ।
 १२२. महोसधका साथीहरू वर्षावाट बचन सत्तलतिर डगुरे ।
 १२३. महोसधले आफू र आपना एकहजार साथीहरू खेलनका लागि भवन बनाउनका लागि सिकर्मीलाई सुवर्ण दिए ।
 १२४. सिकर्मीको योजना चित्त नबुझेकोले आफैले भवनको योजना गरे ।
 १२५. भवन निर्माण कार्य पूरा नहुँदै महोसधले अनेक कक्षहरू सहितको नुहाउने पोखरी बनाए ।
 १२६. महोसध नवनिर्मित सत्तलमा बसी मुद्दा फैसला गर्दथे ।
 १२७. महोसधले बाजले मुखमा च्यापेर ल्याएको मासु खसाली लिए ।
 १२८. दुइजना दाबेदारहरूमध्ये गोरूको असली मालिक पत्ता लगाई दिए ।
 १२९. धागोको मालाको ऋगडा फैसला गरिदिए ।
 १३०. कपासको मालाको ऋगडा फैसला गरिदिए ।
 १३१. बच्चाको दाबी गर्ने दुइजना मध्येमा असली आमा पत्ता लगाइदिए ।
 १३३. एउटा गाडाको असली मालिक पत्ता लगाइदिए ।
 १३४. महोसधले एउटा मुढोको फेद र टुप्पो पत्ता लगाइदिए ।
 १३५. महोसधले स्त्री र पुरुषको खप्पर पहिचान गरे ।
 १३६. महोसधले भाले र पोथी सर्पको पहिचान गरे ।
 १३७. भने बमोजिमको लक्षण भएको गोरु भनेर एउटा भाले कुखुरा पठाइदिए ।
 १३८. मणिको मालामा धागो फेरिदिए ।
 १३९. गोरु पुरुषजाति हुनाले बच्चा जन्माउन नसक्ने कुरो चातुर्यतापूर्वक राजाकै मुखबाट भन्न लगाए ।
 १४०. महोसधले भातको प्रहेलिका समाधान गरे ।
 १४१. बालुवाको डोरी चाहने राजालाई उचित जवाफ पठाए ।
 १४२. पोखरी दरबारमा ल्याउ भन्ने राजालाई उचित जवाफ पठाए ।
 १४३. उद्यान दरबारमा ल्याउ भन्ने राजालाई उचित जवाफ पठाए ।
 १४४. महोसधले विदेह राजाको दरबारमा आफ्नो पितालाई प्रणाम गरे ।
 १४५. महोसधले पिताभन्दा आफू ज्ञानी भएको कुरा राजा र मंत्रीहरूलाई स्वीकार गराए ।
 १४६. महोसधले कागको गुंडमा रहेको रत्न जुक्तिपूर्वक निकाले ।
 १४७. महोसधले पहिले नम्र रहेको मूर्ख पछि अहंकारी हुनगएको कारणलाई पत्ता लगाए ।
 १४८. महोसधले कालकर्ण र सिरीको पारपाचुके पक्षमा वकालत गरे ।
 १४९. महोसधले कुकुर र भैंडो बीचको मित्रता हुनाको भेद पत्ता लगाए ।
 १५०. महोसधले चारै मन्त्रीहरूलाई एक एक गाथाद्वारा जवाफ सिकाइदिए र जनीहरूको इज्जत थामिदिए ।
 १५१. विदेह राजाले ती पाँचै विद्वान्हरू समक्ष 'धनी र ज्ञानी' को बारे प्रश्न गरे ।
 १५२. महोसधले त्यसको जवाफ दिए ।
 १५३. महोसधले अमरासंग उ विवाहिता हो, होइन भनी सांकेतिक तरिकाले सोधे ।
 १५४. महोसधले अमराले दिएको जाउला (यागु) खाए ।
 १५५. महोसधले अमराका माइतीमा सुजिकारको काम गरे ।
 १५६. अमराले आपना माता-पिता र महोसधको पाउ धोइन् ।
 १५७. महोसधले अमराको शिर र जिउमा भात पोतिदिए ।

१५८. महोसधले अमरालाई घर लगे ।
 १५९. महोसधले आफू आइपुग्ने सूचना घरमा पठाए ।
 १६०. महोसधले अमराको कुमारीत्वको परिक्षा गरे ।
 १६१. महोसधले अमरासंग विवाह गरे ।
 १६२. महोसध राजभयबाट बच्न कुम्हालेको भेषमा बसे ।
 १६३. भारदारहरू महोसधलाई खोज्न गए ।
 १६४. महोसध दरबार आए ।
 १६५. महोसधले राजालाई परेको समस्या समाधान गरिदिए ।
 १६६. महोसधलाई फसाउन चारजना मन्त्रीहरू प्रश्न सोध्न आए ।
 १६७. राजाले महोसधसंग गोप्य कुरासम्बन्धी प्रश्न गरे ।
 १६८. महोसधले ढलमा लुकेर मन्त्रीहरूका सल्लाह सुने ।
 १६९. चारै मन्त्रीहरू महोसधलाई हत्या गर्न ताकेर बसे ।
 १७०. राजाले दास बनाइदिइएका ती चारै मन्त्रीहरूलाई महोसधले मुक्त गरिदिए ।
 १७१. महोसधले एकशय एकवटा राष्ट्रसंग मित्रता गाँस्न सौगात पठाए ।
 १७२. महोसधले एकबल देशको खबर थाहापाउन आफ्नो परेवालाई पठाइदिए ।
 १७३. परेवाले सारा हालखबर ल्यायो ।
 १७४. अनुपलब्ध ।
 १७५. महोसधसंग राजाले मिथिलालाई शत्रुमुक्त राख्ने तरीका सोधे ।
 १७६. चूलनी राजाले आक्रमण गर्दा महोसधले नगरमा पद्मफूल उमारे ।
 १७७. महोसध आफ्नो नगर छोडेर गए ।
 १७८. महोसधले वैधानिक लडाई लडे ।
 १७९. केवट मन्त्रीले महोसधलाई भेट्न असफल कोशिस गरे ।
 १८०. विदेह-राजा महोसधदेखि रिसाए ।
 १८१. महोसधले केवट मन्त्रीको भेद थाहापाउन परेवा पठाए ।
 १८२. महोसधको परेवा मैनाकहाँबाट फर्के ।
 १८३. महोसधले आफू उत्तर-पञ्चाल जाने कुरो राजालाई बिन्ती गरे ।
 १८४. महोसध उत्तर-पञ्चाल नगरमा प्रवेश गरे ।
 १८५. महोसधले चूलनी राजासंग छलफल गरे ।
 १८६. महोसधले भन्याङ् ठीकसंग मिलाए ।
 १८७. महोसधले राजमाताको प्रासाद किने ।
 १८८. महोसधले केवट राजाको दरबार किने ।
 १८९. महोसध राजप्रासादमा प्रवेश गरे ।
 १९०. महोसधले सुरू खने ।
 १९१. सिकमीले महोसधलाई नाउहरू बनाइदिए ।
 १९२. महोसधले नाउहरूलाई कुवाटोमा लगाइदिए ।
 १९३. महोसध विदेह राजासंग भेट्न गए ।
 १९४. विदेह राजाले महोसधसंग छलफल गरे ।
 १९५. महोसधले विदेह राजालाई आफूले बनाएको सुरंग देखाए ।
 १९६. विदेह राजा सुरंगबाट निस्के ।
 १९७. महोसधले विदेह राजालाई सिकाए ।
 १९८. महोसधले चूलनी राजासंग छलफल गरे ।
 १९९. महोसधले चूलनी राजालाई उनकी महारानी गएको बाटो देखाइदिए ।
 २००. चूलनी राजाले सुरंग हेरे ।
 २०१. महोसधले चूलनी राजासंग शक्ति प्रदर्शन गरे ।
 २०२. एकशय राजाहरूले महोसधलाई गहना दिए ।
 २०३. चूलनी राजाले महोसधलाई आफ्नो सेवा गर्ने बस्न आग्रह गरे ।
 २०४. महोसध मिथिला नगरमा फर्केर आए ।
 २०५. महोसधले चूलनी राजाका परिवारहरू फर्काइदिए ।
 २०६. मिथिला नरेशको देहान्तपछि उनैकी छोरीले राज्याभिषेक गरे ।
 २०७. परिव्राजिकाले संकेतद्वारा महोसधसंग 'वि प्रव्रजित हुँदैनौ' भनी सोधिन् ।
 २०८. महोसधले परिव्राजकलाई चूलनी राजाको विचार थाहापाउन लगाए ।
 २०९. मुद्दामा हारेकाहरू महोसधकहाँ उजुर गर्न आए ।

ध्यान सफू पिदन

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरं छुं दिं न्हयः ध्यान सफूया उलेज्या यानाविज्यात ।

ध्व सफू भिक्षु सुशीलं च्वयाविज्यान्तु संधया टाइम्सया शुक्रवार पतिया तंसापौन श्लोकं पिहां वःगु च्वसुत मुनाः द्वातातु खः । सफू नगर मण्डप श्रीकीर्ति विहार पिदन खः ।

बुद्धधर्म व मेमेगु धर्म

भिक्षु वेल्लनविल विमलरतन

१. गौतम बुद्धया विशेषता

गौतम बुद्ध मेमेगु धर्मया प्रवर्तक (शास्ता) पिं लिसे फरक जूगुया छगू मुख्य हेतु वसपोल देवता, देवदूत वा दिव्य पुत्र मजूगु खः। ई.पू. १५०० पाखे प्रारम्भ जूगु धका धाइगु हिन्दू धर्मय्, हिन्दू धर्मया प्रवर्तक वा व्यक्ति खने मद्दु । अथेसां धर्मय् देव विश्वास हे उगु धर्मया मुख्य जग, मुख्य आधार धका विश्वासयाना च्वंगु खने दु । हिन्दूपिनि पुलांगु धार्मिक ग्रन्थ ऋग्वेदय् उल्लेख जुया च्वंगु धापूती दुवाला स्वयेबले न्हापांगु युगय् इमिसं अग्नि, जल, वायु (हावा) व पृथ्वी आदि प्राकृतिक वस्तुयात देवदेवता धका विश्वास याःगु खः। अग्नि, वरूण, इन्द्र, सोम आदि नामं इपिं देवदेवतापिंत नालाकाःगु खः। लिपा जूलिसे थ्व दक्व देव देवतापिनि सत्ता छम्ह जक देवता धका हिन्दूतयेसं विश्वास याना च्वंगु खने दु । हानं ब्रह्मा धयाम्ह अविनाश मूल पदार्थ न्हाथाय् नं न्हागगुलि नं व्याप्त जुया च्वंगु दु, ब्रह्मा मदयेकं विश्वय् छुं नं दइ मखु । लोक निर्माण याइगु, पालन याइगु, विनाश याइगु दक्व ब्रह्मा धाये धुंका लिपा व त्रिविध कार्य ब्रह्मा, विष्णु व महेश्वर धका त्रिमूर्तिया हे नियोगं याना तःगु खने दु ।

युदेव धर्मया प्रारम्भक मोसस खः। हिब्रू जातितयेत मुक्तियाना हयेत यहोवह नाम पुकार याना तःम्ह छःया आदेश प्राप्त व्यक्ति खः। युदेव धर्म टुका जुयावगु क्रिष्टियन धर्मय् निर्माताया रूपय् नाला कया तःम्ह जेसस काइष्ट पापीपिन्त पापं मुक्त यायेत लोकय् उत्पन्न जूम्ह देवपुत्र खः। वसपोल मनुष्य भेष च्वना च्वंसांतवि दक्व ज्या याना च्वंगु देवदेवतापिनिगु प्रतिनिधित्व याना खः। उकिं जेसस व सर्व शक्तिशाली देवता निम्ह मखसे वसपोल देवतापिनिगु प्रतिरूप जक खः। उकिं क्रिष्टियन धर्मय् नं मूल वा प्रवर्तक देवता खः। सत्यमार्ग

इस्लाम धर्मय् आदि कर्ता मोहमडनविं देशना याइगु नं अल्लाह नांया देवताया दूतया रूपय् खः। धू छफुतिनिसें कया मिखां न्हाये मद्दुगु अनन्ताकाशय् च्वंगु दक्व वस्तुत सृष्टि याइम्ह शक्तिशाली विश्वया सृष्टिकर्ता, पालक वा रक्षेश्वर शक्तिसम्पन्न सर्वशक्तिशाली अल्लाह धयाम्ह देवता खः। वसपोल सदाकालिक खः। शक्तिसम्पन्न सर्वशक्तिशाली सृष्टिकर्ता खः। परम सत्य अल्लाह न्हागगु सः, स्यू, खं, न्य सकल विश्वया स्वामी खः। अविनाशशील अदृश्यमान अथेसां न्हाथाय् नं न्हागगुली नं विद्यमान जुया च्वंगु दइ । थुगु कथं इस्लाम भक्ततयेसं अल्लाहया नामय् तःधंगु विश्वास युक्त जुया न्हि न्याक्वः नमाज च्वनी ।

थौं झीसं बुद्धधर्मया नामं नालाकया च्वनागु धर्म न्हापां विश्वयात म्हसीका व्यूम्ह तथागत गौतम बुद्ध, वसपोल २५०० दं सिबे न्हापा नेपालय् कपिलवस्तुया लुम्बिनी जन्म जुया विज्याह्व खः। वसपोल जन्म जूगु हे मनुष्य मां-बाँपिनि मचा जुया मनुष्य रूपं सिवाय् देवपुत्रया रूपय् वा देवशक्ति सम्पन्न जुया देवदूतया रूपय् मखु ।

सिद्धार्थ गौतमया अतिश्रेष्ठगु मनुष्य चरित्रया स्वभाव सुत्तपिटकय् स्पष्ट रूपं व्यक्त जुयाच्वंगु खं मखं वा मथू धका धया च्वने म्वाःक मालाः लुइका काये फु । ल्याय्म्हबले हे जिन्दगीया ब्रारे यथार्थ कथं ज्ञान हासिल याना कया विज्याम्ह वसपोल परम सत्य मालाः कायेगु प्रयासय् गृहस्थ जीवन त्याग याना विज्याःगु खः।

अबले आर्चायया रूपय् प्रसिद्ध जुया च्वंपिके अध्ययन यानानं सन्तुष्ट मजुया वसपोल थःम्हं हे मेगु हे लंपुइ अभ्यास याना स्वयेगु निश्चय याना विज्यात । थःम्हसिनं हे माला सत्यमार्ग अन्तिमय् बोधयाना विज्यात । अले

वसपोलं मेपिन्त नं देशनायाना स्यने कनेयाना विज्यात । लिपा जूलिसे थःथाय् वइपिं अनुगामीतयेत नं स्पष्ट रूपं कनेगु याना श्रमण समूह नं दयेका विज्यात । सम्पूर्ण थाय्थासय् धर्म देशना यायां अनेकौ न्हसःया लिसः ब्युब्युं, आपालं धर्म साकच्छाय् उपस्थित जुजुं चारिका याना विज्यात । बालाक स्यनेकने याना थःअनुगामीत दयेका विज्यामह वसपोल गौतम बुद्ध ८० दैया उमेरय् कुसिनारा धयागु चिकिचा धंगु गणराज्यय् महापरिनिर्वाण जुयाविज्यात ।

बुद्धत्व प्राप्त याना विज्याये धुंका नं वसपोलया मनुष्य स्वभाव, लक्षण गबले नं पाः जुइगु वा तना वनिगु स्वभाव खने मद्दु । साधारण मनुतयेत थें वसपोलयात नं शारीरिक वेदनां मतोतू । जीवनया अन्तिम समयय् वृद्धावस्थाय् थयना अनेकौ रोग व्याधीयागु वेदना सहयाना विज्यात । बेहोश जुइगु मचाया वनिगु स्वभावय् नं प्रज्ञापूर्ण सहनशीलतां दमनयाना विज्यात । यद्यपि शारीरिक रूपं कमजोर जुया वन । अन्तिमय् मेपिं सकल मनुष्यपिं थें वसपोलया शरीर नं विनाश जुया वन । सुं नं बुद्धपिं साधारण मनुष्यपिं स्वयां पाःगु जुइगु मनुतयेके च्वंगु राग, द्वेष, मोह थें जाःगु क्लेशं मुक्तजुया, मनुतयेसं स्वयं आध्यात्मिक विकास याना प्राप्त याना काइगु श्रेष्ठगु मनुष्य स्वभाव खः। लुमके बहःजू गौतम बुद्ध थःमहं थःत परिचय याना विज्यागु हे आश्चर्यमहं मनु (अच्छरिय मनुस्स) खःधका खः। गौतम बुद्ध देवता खःला ? ब्रह्मा खःला ? आदि धका विभिन्न व्यक्तिपिसं न्हथंगु अवस्थाय् वसपोलं अजामह व्यक्ति मखु धका प्रतिक्षेप याना विज्याःगु दु ।

लोकया हित यायेया नितिं अनुशासकथें आदर्श युक्त जुया विज्याःमह गौतम बुद्ध छुं नं प्रकारं थःत मुक्तिदाताया रूपय् प्रस्तुत याना मविज्याः। दुःखं मुक्तं जुइगु लैपु थःथमहं तुं बोध याना कयाविज्यासे मेपिन्त नं क्यना विज्याःमह

वसपोलं थःत लैपु क्यना वीमह जक खः धयाविज्यात । थ्व खं वसपोलं गणक मोगगल्लान ब्राह्मणं न्हसःया लिसलं छर्लग जू ।

थथे जूगुलिं ब्राह्मण, निर्वाण दु, निर्वाणया मार्ग नं दु । अथेसां नं जिमि श्रावकपिन्त थथे जि अववाद अनुशासन याना नं गुम्हेसिनं निर्वाण वोइ याना काइ, गुम्हेसिनं निर्वाण बोध याना काइ मखु । ब्राह्मण थन थाय् जिं छु याये ? ब्राह्मण जि नं क्यनावीमह जक खः (मग्गक्खायि) ।

(मज्झिम निकाय - गणक मोगगल्लान सुत्त)

न्हाबले नं वसपोलं धयाविज्याइगु सु छम्हेस्यां सुयातं मुक्त याये फइ मखु ।

"अत्तदीपा विहरथ अत्त सरणा अनञ्च सरणा"

"अत्ताहि अत्तनो नाथो - कोहि नाथो परोसिया"

थ्व उपदेशय् जोड बियाविज्यागु हे थःत थःहे शरणयाना ज्या यायेमाः धयागु खः। कतःया शरण कया मुक्त जुइत स्वये मज्यू । विशुद्धि विमुक्तिया नितिं अनेकौ देवदेवता वा दैवत्व दु धाइपिं व्यक्तिपिके वा देवशक्ति दुपिनि न्हने वन्दना याना, यज्ञ होम इत्यादी याना थःके दुगु क्वहंगु स्वभाव दुपित थ्व बुद्ध बचन थन धात्थेयागु लिसः जुइ फु । थ्व खं गौतम बुद्ध देवता, निर्माता वा मुक्तिदाता मखु धयागु खं स्पष्ट जू । "बुद्धामुदुरूवो" धयागु धर्म ग्रन्थय् गौतम बुद्धयागु मनुष्य स्वभाव सम्बन्धय् दुगयंक शास्त्रीय समालोचना याना विज्यामह गणगम शरणंकर नायक महास्थविर "बौद्ध जुयाच्चनापिं झीत दुगु तःधंगु खुशी, प्रीति, आनन्द व गर्व जुइथाय् दुगु हे झीसं मानेयाना स्वीकार याना च्वनामह शास्ता इतिहासय् मदुमह देवदेवता मखसे इतिहासय् दुमह अतिश्रेष्ठमह मनुष्य खः" धका न्हथना विज्याःगु थनथाय् लुमके बहःजू ।

(क्रमशः)

बौद्ध गतिविधि

बुद्धपूजा

२०२७ आश्विन २७, आनन्दकुटी विहार -

स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा नियमित बुद्धपूजा तथा धर्मदेशना कार्यक्रम आश्विनपूर्णिमाका दिनमा पनि सम्पन्न भयो । भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष शील प्रार्थना भई सम्पन्न गरिएको कार्यक्रममा भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविरले देशना गर्नुभएको थियो ।

उक्त अवसरमा अनगारिका किसानगौतमी बुद्ध धम्मवास विहार परिवारद्वारा भिक्षु तथा अनगारिकाहरूलाई दानप्रदान गर्नुका साथै सांघिक भोजन दान गरिएको थियो भने उपस्थित उपासक अनगारिकाहरूलाई पनि भोजन प्रदान गर्नुभएको थियो ।

मध्यमाञ्चलव्यापी जनगणना जागरण

बौद्ध गोष्ठी शुरु

२०२७ आश्विन ५, काठमाडौं -

युवा बौद्ध समूह काठमाडौं र श्रीकीर्ति बौद्ध संयुक्त तत्त्वावधानमा मध्यमाञ्चलव्यापी जनगणना जागरण बौद्ध गोष्ठी शनिवार कीर्तिपुरमा सम्पन्न भयो ।

सो गोष्ठीमा मध्यमाञ्चल क्षेत्रका १९ जिल्लाका बौद्ध संघ-संस्थाबाट प्रतिनिधित्व गर्ने १ सय २० जना व्यक्तिको सहभागिता रहेको थियो ।

सहभागीहरूले तीन समूहमा विभाजन भई धर्म, मातृभाषा र जाति विषयमा छलफल गरी जनगणनामा सही र तथ्यगत तथ्यांक संकलन र जनगणनाका लागि बौद्ध समुदायले गर्नुपर्ने तयारी तथा कार्यक्रममा अपनाउनुपर्ने सतर्कताका सम्बन्धमा प्रस्तुत गरियो ।

सो अवसरमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले जनगणना साल हुने जनगणनामा नेपालमा बहुधर्म र बहुजाति रहेको यथार्थलाई प्रतिबिम्बित गर्न जनगणनाबाट हिन्दू र बौद्ध धर्मको अतिरिक्त किराँत, जैन, मुसलमान, धर्मावलम्बीहरूलाई पनि समेट्ने प्रयास भएको बताउँदै, धर्म, भाषा र जातिसम्बन्धी तथ्यांक

आवश्यक छैन, यस्तो कार्यबाट साम्प्रदायिक विखण्डन र विभाजनलाई निम्त्याउंछ र यो संविधानको मर्म विपरीत हुन्छ भनी दुष्प्रचार गर्ने तत्त्वहरूसँग सजगता अपनाउन आवश्यक रहेको विचार प्रकट गर्नुभयो ।

बुद्धजीवी डा. कृष्णबहादुर भट्टचनले जनगणनाको अभिप्राय सबै जनजातिलाई राजनीतिक क्षेत्रमा प्रतिनिधित्व गराउने, विकास निर्माणको काम समानुपातिकरूपमा सञ्चालन गर्ने र मुलुकवासीहरूलाई जनसांख्यिकरूपमा मात्र प्रस्तुत नगरी उनीहरूको आर्थिक, सामाजिक अवस्थालाई चित्रण गर्नु पनि हो भन्नुभयो ।

उहाले आवधिक र हाम्रा दीर्घकालीन योजनाहरू सही तथ्यांकमा आधारित हुनुको साटो मिथ्यांकमा आधारित रही आएको कारण उपलब्धिविहीन बन्न पुगेको विचार पनि व्यक्त गर्नुभयो ।

उहाले जनगणनासम्बन्धी बहुसंख्यक अशिक्षित जनजातिमा पुऱ्याउन सरकारले राज्यस्तरबाट नेपाली भाषाबाहेक अन्य मातृ भाषाहरूबाट समेत प्रचार अभियान थाल्न उपयुक्त हुने सुझाव दिनुभयो ।

समूहका सल्लाहकार हर्षमुनि शाक्यले समूहका क्रियाकलापबारे जानकारी दिँदै देशका आदिवासी जनजातिबीच उनीहरूले आफ्नो यथार्थ पहिचान दिन सक्नु भन्ने उद्देश्यले गोष्ठीको आयोजना गरिएको जानकारी दिनुभयो ।

धर्मोदय सभाका अध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्यले आगामी जनगणनामा जनजाति र बौद्ध समुदायको सही तथ्यांक निकाल्न स्थानीय नेतृत्वको विकास र महिला वर्गलाई यसबारे चेतना दिन आवश्यक रहेको चर्चा गर्नुभयो ।

समूहका अध्यक्ष शान्तरत्न शाक्यको सभापतित्वमा भएको विषय प्रवेश कार्यक्रममा समूहका उपाध्यक्ष त्रिरत्न मानन्धरले हरेक पटकको जनगणनामा एउटै वर्गको हित हुने तवरले मात्र परिणाम दर्शाउने गलत परिपाटी रहेकोले यस पटकको जनगणनाका दौरानमा प्राप्त हुने अवसरलाई सदुपयोग

गर्न सबै जनजाति, भाषाभाषी र धर्मका अनुयायीहरू गम्भीर भएर लागुपर्ने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

भिक्षु सुदर्शन महास्थविरबाट शील प्रदान गरी शुरु भएको सो कार्यक्रममा नेपाल ताराङ्क घेदुङ तथा लामा समितिका जनजातिहरू पिछ्छिडिनुको कारण के हो मूल्यांकन गर्नु आवश्यक छ भन्नुभयो ।

जनगणना बौद्ध गोष्ठी सम्पन्न

२०५७ असोज २७, काठमाडौं-

युवा बौद्ध समूह, काठमाडौं र श्रीकीर्ति बौद्ध केन्द्रको संयुक्त तत्त्वावधानमा आयोजित ३ दिने मध्यमाञ्चलव्यापी जनगणना जागरण बौद्ध गोष्ठी आइतबार यहाँ सम्पन्न भयो ।

गोष्ठीमा मध्यमाञ्चल क्षेत्रका १९ जिल्लाका प्रतिनिधिहरूले आगामी जनगणनाका बेला तथ्यांक संकलनका लागि आउने गणकसामू जनजातिहरूले आफ्नो मातृभाषा, जाति र धर्मसम्बन्धमा सही विवरण दिने र दिन लगाउने सम्बन्धमा जिल्लास्तरमा गर्नुपर्ने प्रचारात्मक अभियान, तत्सम्बन्धमा गोष्ठी र घरदेखि कार्यक्रमका लागि स्वयंसेवीहरू परिचालन गर्नेबारे समयावधिसहित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने विषयमा एकमत जाहेर गर्नुभयो ।

सहभागीहरूले जनगणनाको सम्बन्धमा राज्यस्तर र जनस्तरबाट पनि विगतको जनगणनामा भएका त्रुटीहरू पुनः नदोहोरियोस् भन्ने उद्देश्यका लागि क्षेत्रीयस्तरका समितिहरू गठन गर्ने र त्यसले जनगणनाको अघि र पछिका परिणामको अनुगमन गर्नुपर्ने तर्फ पनि औल्याए ।

भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको सभापतित्वमा भएको समापन सत्रमा युवा बौद्ध समूहका सल्लाहकारहरू विपेन्द्र महर्जन र रत्नजीव कंसकार, धर्मोदय सभाका उपाध्यक्ष इन्द्रबहादुर गुरुङ र नेपाल मगर संघका सल्लाहकार एम. एस. थापामगरले नेपालका आदिवासी जनजातिहरूका सामाजिक संरचना, उनीहरू प्रति राज्यस्तरबाट भएका उपेक्षा र विविध समस्याहरू बारे चर्चा गर्नुभएको थियो ।

खण्डन-पत्र

२०५७ आश्विन ६, काठमाडौं -

युवा बौद्ध समूह, काठमाडौं र श्रीकीर्ति बौद्ध

केन्द्रको संयुक्त तत्त्वावधानमा यही असोज २७ नगरमण्डप श्रीकीर्ति विहार, कीर्तिपुरमा आयोजित भएको "मध्यमाञ्चल व्यापी जनगणना जागरण गोष्ठी" सम्बन्धी समाचार दैनिक समाचार कान्तिपुरले अपूर्ण र भ्रम सृजना गर्ने ढंगबाट प्रकाशित गरेबाट हामी गोष्ठीका आयोजकहरू जिल्लाबाट प्रतिनिधित्व गर्ने प्रतिनिधिहरू र समस्त धर्मका अनुयायीहरूको धार्मिक आस्थामाथि चोट लागेको महशूस हामीलाई भएको छ ।

त्यस गोष्ठीसम्बन्धी राष्ट्रिय समाचार समितिबाट प्रेषित समाचारलाई गोरखापत्र दैनिक समाचारपत्र र हिमालय टाइम्सले एकै ढाँचामा प्रकाश गरेका छन् तर कान्तिपुर दैनिकले मात्र त्यसको एक प्रमुख वक्ता भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले सभामा व्यक्त गर्नुभएको विचार विपरीत "..... भाषा र जातिसम्बन्धी तथ्यांक आवश्यक छैन, कार्यबाट साम्प्रदायिक विखण्डन र विभाजन निम्त्याउँछ भन्नुभयो ।" भनी राससलाई उद्धृत समाचारलाई छोट्याउने र तोडमरोड गर्ने दुराशयबाट प्रेरित एक पडयन्त्र हो भन्ने हामी ठान्छौं र यस वदनियतपूर्ण कार्यको हामी दुबै आयोजक लगायत तमाम बुद्धधर्मका अनुयायीहरू तीव्र भएर गर्दछौं ।

राज्यको चौथो अंगको रूपमा मान्यता प्राप्त पत्रकार जगत र त्यसमाथि पनि राष्ट्रकै पहिलो दैनिक समाचारपत्र भनी दावी गर्दै आएको प्रकृत संस्थाबाट रासस जस्तो आधिकारिक संस्थाबाट समाचारलाई गोष्ठीकै उद्देश्यमाथि प्रहार गर्दै हाम्रो रूपमा समाचार प्रकाशित गर्ने अनधिकृत निन्दनीय हो र यसको हामी प्रतिकार स्वरूप पोख्दछौं ।

लुम्बिनी विकास कोषमा मनोनयन काठमाडौं-

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उद्योग मन्त्री एवम् लुम्बिनी विकास कोषका तारिणीदत्त चटौतको अध्यक्षतामा बसेको लुम्बिनी विकास कोषको कार्यकारिणी समितिको लुम्बिनी विकास कोषको सल्लाहकारमा राष्ट्रिय

दीर्घमान श्रेष्ठ र श्री भक्तिदास श्रेष्ठको सौजन्यता- वाट भएको थियो भने धर्मोदय सभाको कार्यभार सम्हालन आवश्यक एक कम्प्युटर किन्नका लागि श्रीकीर्ति बौद्ध केन्द्रले ३९,०००।-सहयोग प्रदान गरियो । प्रिन्टरसहितको राम्रो कम्प्युटर किन्न नपुग रकमको सहयोग श्री पद्म ज्योतिले प्रदान गर्ने भएको छ ।

शस्त्र परित्याग दिवस मनाइयो

२०५७ आश्विन २९, पाटन-

पाटनस्थित यम्पि महाविहारमा थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रीय परिषद्को आयोजनामा बखतबहादुर चित्रकारको सभापतित्वमा सम्राट् अशोकद्वारा शस्त्र परित्याग तथा विजया दशमीको सन्दर्भमा बौद्ध दृष्टिकोण विषयमा गोष्ठी सम्पन्न भयो । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरसमक्ष शील प्रार्थना गरी शुरु भएको उक्त गोष्ठीमा यम्पि महाविहारका दायकहरूबाट चतुआरख्व भावना गीत प्रस्तुत गरियो भने बौद्ध विद्वान् धर्मरत्न त्रिशुलीद्वारा रचित सम्राट् अशोकद्वारा शस्त्र परित्याग विषयको लघुनाटक सन्तमान शाक्यले वाचन गर्नुभएको थियो ।

केन्द्रीय दायक परिषद्का सचिव विष्णुरत्न शाक्यले स्वागत गरिएको उक्त गोष्ठीमा डा. सानुभाई डङ्गलले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो भने प्रा. आशाराम शाक्य तथा प्रा.सुवर्ण शाक्यले टिप्पणी गर्नुभएको सो अवसरमा भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, भिक्षु भद्रिय, व. आ. कनकद्वीप, श्यामकृष्ण मानन्धर, सन्तमान शाक्य, लोकबहादुर शाक्यले आआफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो साथै विष्णुरत्न शाक्यद्वारा रचना गरी संगीतबद्ध गरिएको पशुपंक्षीहरूले दुर्गा भवानी, कालीमाई, भगवती तथा चामुण्डासंग आफूहरूलाई अन्याय भएकोमा पुकार गरिएको गीत प्रस्तुत गरियो । अन्तमा नरेन्द्र भट्टद्वारा रचित बलिको नाउँमा हिंसा नगरौ शीर्षकको पर्चा वितरण गर्नुका साथै भिक्षु भद्रियले पुण्यानुमोदन गरी गोष्ठी विसर्जन गरियो ।

विभिन्न विहारहरूमा कथिनोत्सव सम्पन्न

२०५७ आश्विन २८ गते नयाँवानेश्वरस्थित अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र संखमोलमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु सयादो ऊ सुजनपिय, धर्मदेशक

सयादो ऊ कुण्डलाभिवंस सद्धम्मरंसी यैता म्यान्त अनुवादक भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध भावना केन्द्र परिवार ।

२०५७ आश्विन २९ गते पाटन-

शाक्यसिंह विहारमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु भिक्षु धर्मपाल, भिक्षु धम्मराम तथा भिक्षु धम्मदेशक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, दाता थाइरङ्ग शाक्यसिंह विहारका उपासकोपासिकाहरू सहित देवीनाथ परिवार ।

२०५७ कार्तिक २ गते सुगतपुर विहार-

त्रिशुलीमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु वरसम्बोध धर्मदेशक भिक्षु धम्मशोभन, दाता तेजबहादुर शाक्य परिवार ।

२०५७ कार्तिक ४ गते मुनि विहार भक्तपुर-

वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु सम्यकज्योति, धर्मदेशक भिक्षु बोधिसेन, दाता श्यामावति मानन्धर परिवार ।

२०५७ कार्तिक ५ गते मातातीर्थस्थित चतुर्विहारमा

वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु सम्यकत्त धर्मदेशक भिक्षु भद्रिय, दाता गणेशमाया प्रणव करुणदेवी तुलाधर परिवार ।

२०५७ कार्तिक ६ गते स्वयम्भूत

आनन्दकुटी विहारमा वर्षावास बस्नु भएका भिक्षु भिक्षु कुमारकाश्यप, भिक्षु पञ्जामूर्ति तथा भिक्षु धर्ममूर्ति, धर्मदेशक भिक्षु शोभित, दाता अनगारिका किसागौतमी, अनगारिका वीर्यपारमी, रामन्धर मोतीकाजी सहित पञ्चनारायण महर्जन परिवार ।

२०५७ कार्तिक ७ गते धुलिखेलस्थित पूर्वा

विहारमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु गुणघोष महास्थविर, धर्मदेशक भिक्षु सुमेध स्थविर, दाता केशावति लाजिम्पाट परिवार ।

२०५७ कार्तिक ८ गते पद्मसुगन्ध विहार

जैसिदेवलमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु सुमेध स्थविर, धर्मदेशक भिक्षु धम्मसोभन, दाता मदनकाजी शाक्य सहित डा. गंगादेवी शाक्य परिवार ।

२०५७ कार्तिक १५ गते बौद्धसंस्कृत विहार

भक्तपुरमा वर्षावास बस्नुभएका भिक्षु धम्मसोभन धर्मदेशक भिक्षु बोधिसेन, दाता लक्ष्मीशोभा वजाचन परिवार ।

सुमंगल बौद्ध संघया ग्वसालय् श्री सुमंगल विहारय्
"धम्मपद न्हयसः लिसः कासा" जुल ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा स्यनेकने याना
वयाच्वंगु ञ्छिगू थासं व्वति काःगु थुगु कासाय् दीपङ्कर
परियत्ति शिक्षा, नागवहाः, न्हाप, शाक्यसिंह परियत्ति
तथा प्रौढ शिक्षालय, थैना, ल्यू व संघरक्षिता विहार,
चकिटोल, लियां ल्यू जूगु जुल । कासाय् व्वतिकाःगु
मेगु पुचः ल्याः प्राप्तयाःकथं थये दु - विश्व शान्ति बौद्ध
शिक्षालय, नयां बानेश्वर, यशोधरा बौद्ध शिक्षालय,
थैना, धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः, वेलुवनाराम विहार,
ठेचो, प्रणिधिपूर्ण महाविहार, बलम्बु, बौद्ध युवा कमिटी,
रुटापोल, बौद्ध जन विहार, सुनागुठी व जितापुर
गन्धकुटी विहार, ख्वना ।

संघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरं चय्प्वाः
घ्यःदेवा मत च्याकाः समुद्घाटन यानाविज्याःगु थुगु
कासाया मू पाहां ल.पु. उपमहानगरपालिकाया प्रमुख
भाजु बुद्धिराज वज्राचार्यजुं छसिकथं कासाय् न्हाप, ल्यू
व लियांल्यू जूपिन्त लुं, वहः व सिजःया तक्मा, दसि-पौ,
न्हचसः लिसः कासाया चिं व पुरस्कार
लःलहानाविज्यात । अये हे व्वति काःपिं फुङ्क पुचःयात
न दसि-पौ, धम्मपद न्हचसः लिसः कासाया चिं व
पुरस्कार लःलहाना विज्यासे भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरया
सुस्वास्थ्य व दीर्घायु कामना यानाः थुजोगु धम्मपद
न्हचसः लिसः कासा ञ्छिगू मछि पुचः तथाः छकोलं हे
यानाः सिधेकूगु न्हापा गुबले स्वये मननिगु खः,
थुकियात फुङ्कसिनं तिबः वियाः दैय् दसं न्हचाका
वनमाःगु खं धयादिल । सुमंगल बौद्ध संघया अध्यक्ष
गुणराज शाक्यया सभापतित्वय् न्हचाकूगु थुगु कासाय्
पाहां कथं न्वचु वियाविज्यासे भिक्षु ज्ञानपूर्णक
महास्थविरं कासाया ज्याज्वः तसकं, बांलाःगु खः,
न्हचसः दयेकूपिं, व्वतिकाःपिं सकलसितं प्रशंसा
यानाविज्यात । थुगु कासाय् निर्णायक मण्डलय् आचार्य
भिक्षु कुमारकाश्यप महास्थविर, नेपाल बौद्ध परियत्ति
शिक्षाया परियत्ति सद्वम्म कोविदपिं भिक्षु बोधिज्ञान,
अनागारिका निम्ब्वमी, भाजु त्रिरत्न मानन्धर व मयजु
वेदकुमारी शाक्यपिं च्वनाविज्याःगु खः । न्हचसः कःमि
भाजु महेन्द्ररत्न शाक्य, परियत्ति सद्वम्म कोविद खः ।

भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरपाखें पञ्चशालि
प्रदान यानाः शुरु जूगु थुगु सभाय् मयजु मन्जु शाक्य,

सनम शाक्य व रविना शाक्यपिसं लसकुन
न्यंकाविज्यात । भाजु भीम शाक्य लसकुन
वियाविज्याःगु थुगु ज्याज्वः सुमंगल बौद्ध
उपाध्यक्ष द्वय भीम शाक्य व हेराकाजी सुङ्का
संयोजकत्वय् न्हचज्याःगु थुगु कासा सुमंगल
संघया सचिव भाजु पूर्णमान शाक्य
यानाविज्याःगु खः ।

थुगु कासाया दातापिं ज्ञानज्योति
क्वापुखु २०,०००।-, वेतिमाया, मानभवन १०००।-
जगतमाया मानन्धर (दातामा) चसाद, ३०००।-
ठाकुरमान शाक्य, रत्नमाया शाक्य, २०००।-
सानुरत्न स्थापित, छुस्यावहाः २०००।-
बुद्धरत्न शाक्य, जावलाखेल ११११।-, धर्म
शाक्य, पिम्बहाः १००१।-, गोपिलाल, पिछे १०००।-
राजरत्न धाखा, चाकुपा १०००।-, रत्नरत्न
भिंघोक्वः १०००।-, हर्षरन ताम्राकार, महं १०००।-
नेमवीर शाक्य, नःवहाः १०००।-, खडगरत्न
ओकुबहाः १०००।-, सन्तकुमार शाक्य
ओकुबहाल १०००।-, न्हछे शाक्य, नु
१०००।-, सानुलाल, च्यासः १०००।-
६००।-, बेखारत्न शाक्य, हिन्चाहिटी
मंगलदेवी शाक्य, ओकुबहा, यतलदेवी
विद्यासागर शाक्य, जावलाखेल ५००।-
कुमारीपाटी ५००।-, बिन्दु चित्रकार, सुन्दा
बोधिवज्र वज्राचार्य, प्रयागुपथ ५००।-, बेखारत्न
नकबहि, तधंचुक ५००।-, आशाराम
५००।-, दिलबहादुर, गुजिबहाः ३००।-
शाक्य, कुमारीपाटी ३००।-, बेखारत्न
कनिबहाः ३००।-, पूर्णकाजि उपासक
३००।-, पद्मवीर शाक्य, नःवहाः २००।-
वज्राचार्य, वनबहाः २००।-, सानुलाल
२००।-, आशालाल अवाले, खपिछे २००।-
शाक्य, न्याखाचोक २००।-, सन्तमान शाक्य
२००।-, अशोक शाक्य, इवही २००।-
वनबहाः १६१।-, प्रेमबहादुर वज्राचार्य
१००।-, पवित्र बहादुर शाक्य, दुण्ड
वनबहाः १००।-, ज्ञानी उपासिका,
१००।-, सानुनानी, ओकुबहाः ननी १००।-
शाक्य परिवार, ५००।-, पुष्परत्न शाक्य
५०।-, धर्मदास क्षेत्रपाटी, आशारत्न